

Ik zal zingen om de zon te laten opkomen

Michaël Slory

Samengesteld en ingeleid door Michiel van Kempen

bron

Michaël Slory, *Ik zal zingen om de zon te laten opkomen*. In de Knipscheer, Amsterdam 1991

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/slor001ikza01_01/colofon.htm

© 2006 dbnl / Michaël Slory

Inleiding

Michaël Slory: dichter tussen de mensen

Zoals de voorstelling welke iemand die nooit in de tropen is geweest zich van de equatoriale gordel maakt, zo is Coronie, het Surinaamse district waar Michaël Slory werd geboren. Wie over de Oost-West-verbinding het district binnenrijdt, ziet zich opgenomen in een decor van ruisende palmen. De passaat buigt ze allemaal in dezelfde richting, ze zijn immer in beweging, goud sprenkelend vanuit hun zonbeschenen bladeren. Ginds, bijna in de zwamp verzonken, staat een huisje met enkele bijgebouwtjes, loom waait een buffel met zijn staart de vliegen weg en onderwijl scheert een statige sabaku voorbij. En nog veel verder weg, op de modderbanken voor de kust, troepen flamingo's samen. Straks zal de vloed het bruine water de kanaaltjes in stuwen, tot ver voorbij de oude sluisjes. Het is een idyllisch beeld, om niet te zeggen: al te idyllisch; de armoede van de Coronianen laat zich nu eenmaal moeilijk in supercolor vangen.

Coronie heeft vele dichters voortgebracht, maar onmiskenbaar de belangrijkste onder hen zag op 4 augustus 1935 voor het eerst de tropenzon. In de hoofdplaats Totness, zetel van de districtscommissaris, werd op die dag Michaël Slory geboren; hij kreeg bij zijn Rooms-Katholiek doopsel de voornamen Michaël Arnoldus mee (in Suriname spreekt men zijn roepnaam afwisselend uit als Michel of als het Engelse Michael). Hij zal zijn christelijke achtergrond nooit verloochenen. Zijn ouders waren eenvoudige landbouwers die bijen hielden, varkens fokten en rijst en bananen plantten. Veel vertier bood het landbouwdistrict

niet; vermaak putten de mensen uit de Anansitori, de Spinvertellingen, die zij van generatie op generatie doorgaven. Ze moeten om hun speelsheid en wijsheid grote indruk op de jonge Michaël hebben gemaakt. Op de katholieke lagere school, de Mariaschool, die hij in Totness van 1941 tot 1947 doorloopt, wordt de waarde van die ‘negerdinges’ niet erkend. ‘Zelfs een Anansitori kwam nooit over de lippen van de meester’, dicht Slory in zijn bundel *Bonifoto* (1971) en hij geeft daarmee de scherpst denkbare karakteristiek van de koloniale leest waarop het onderwijs geschoeid was.

Grootgebracht met een taal die door het langdurige isolement van het district Coronie nog weinig invloed van andere talen had ondergaan, zal Slory altijd in een zo zuiver mogelijk Sranantongo blijven schrijven. Dát is de grootste invloed van Coronie op zijn taal geweest, al ziet men in bijvoorbeeld de wisseling van *l* en *r* en in de woordenschat ook typisch Coroniaans Sranan - *brubru* voor: brak water, *kortrin* voor: snaar - een verschijnsel waarop de taalkundigen hun tanden nog eens ooit kunnen stukbijten. Slory heeft een klassiek geworden gedicht over Coronie geschreven, ‘Koroni kawina’. Dit lied, met zijn afwisseling van bijna onvertaalbare herhalingsregels en regels die krachtig het Coroniaanse leven oproepen, is een geheel oorspronkelijke variant op het creoolse kawinalied. Hij zou er al in 1961 een onderscheiding voor krijgen van het Prins Bernhardfonds, eerste van een lange reeks literaire eerbewijzen. Coronie *leeft* in het werk van Slory. Albert Mungroo, Jozef Slagveer en S. Sombra schreven mooie verzen over Coronie, maar de lyriek van Slory graaft dieper dan de wortels van de kokospalmen. De 19de-eeuwse vrijheidsheld Tata Kolin geeft Slory de inspiratie om met strijdbaarheid de wereld tegemoet te treden. ‘Welvaart voor Coronie,’ schrijft hij op de achterflap van zijn bundel *Bonifoto*, ‘betekent zich bezinnen op Tata Kolin, maar ook zich bezinnen

op de zwarte helden die onder leiding van Simon Bolívar, José de San Martín en O'Higgins gevochten hebben in Chacabuco, Cancha Rayada en Maipu.' En terwijl zijn neef Eddy Bruma in een van de eerste Surinaamse verhalen, het bekende 'De fuik', de ontvolking van het uitdrogende Coronie beschrijft, wijst Slory op de mogelijkheden van de kokospalm en roept hij uit: 'Leve Suriname! Leve het arme Coronie!' Soms schijnt zijn poëzie geschreven te zijn door een dichter die nog veel van zijn tijd in zijn jeugd vertoeft en is niet goed uit te maken of 'Suriname' en 'Coronie' al dan niet als synoniemen gehanteerd worden. Het heeft er zelfs veel van weg dat hij in de structurering van zijn gedichten met hun veelvuldige regelherhaling, een evocatie in woorden wil geven van de bouw van de kawinadrum: een slaginstrument met een drumvel aan onder- en bovenzijde die met elkaar verbonden zijn via een koord dat de drumvellen spant.

Michaël Slory verhuist in november 1947 naar 'de stad', naar Paramaribo. Na een verblijf van een jaar bij een tante wordt hij opgenomen in het Internaat van de Fraters van Tilburg. Hij leert er piano spelen, zoals hij zelf vermeldt op enkele van zijn bundels: 'De schrijver is o.a. een groot bewonderaar van Chopin, Tsjaikofsky, ballet, Indiase muziek, gamelan, Jazz enz.' Hij doorloopt vanaf 1947 het MULO op de Paulusschool - dezelfde school waar nog maar kort daarvoor een andere belangrijke Surinaamse dichter, Shrinivāsi, rondliep - en komt vervolgens, in 1952, op de Algemene Middelbare School terecht. De Lijst van geslaagden in het gedenkboek *Isab fa den AMS man de* (1987) vermeldt bij de A-afdeling van 1955: 'Slory, M.A.'; er wordt niet vermeld dat hij de best geslaagde was. Bij de B-afdeling van hetzelfde jaar vinden we twee bekende creoolse nationalistes: R.E. Raveles die als R. Dobru de bekendste van de nationalistische dichters zou worden, en R.R. Venetiaan die als dichter onder de naam Vene

van zich zou laten horen. Na het behalen van zijn AMS-diploma komt Slory achtereenvolgens te werken bij Billiton, het Ministerie van Economische Zaken en de Centrale Bank.

Niet minder sterk dan zijn Coronaanse jeugdijaren, zijn de jaren '50 voor de dichter Slory van grote invloed geweest. Hoe de eenvoudige districtsjongen in de altijd wat hautaine stad is ontvangen, hoe er tegenaan werd gekeken dat deze jongen op de algemeen gerespecteerde AMS terecht kwam en het daar zo goed deed en wat die ervaringen hebben betekend voor de psyche van de sensitieve jongeman, daarover valt slechts te speculeren. Scherp tekenen zich wel twee andere feiten af: het nationalisme, dan nog uitsluitend in een creoolse jas en het strijdbaarst uitgedragen door Eddy Bruma's beweging 'Wie Eégie Sanie' (Onze eigen dingen), spreekt Slory aan. Samen met onder meer R. Dobru en Theo Uiterloo, voormannen van de later, in 1963, door Bruma opgerichte Partij van de Nationalistische Republiek, stond hij aan de kant van de studentendiscussiegroep Kra ('kra' is een kernbegrip binnen de creoolse cultuur, dat met 'ziel' maar zeer gebrekkig vertaald is). En dan is daar René de Rooy (1917-1974), leraar Spaans, en schrijvend onder de naam Marcel de Bruin in het Nederlands, Sranan, Papiamentu en Spaans, de meest uitgesproken Caraïbische pennevoerder van de aankomende generatie. Het Spaans van Latijns-Amerika dat Slory via De Rooy leert kennen, zal voor hem een ongelooflijk belangrijke bron van inspiratie zijn bij het scheppen van zijn poëzie. René de Rooy spoort Slory aan om naast gedichten in het Nederlands, ook poëzie te gaan schrijven in zijn moedertaal, het Sranantongo. De Rooy schuwt zelf het experiment niet - bekend is het Sranan/Saramaccaanse gedicht 'Haika mi sten' - en wijst ook Slory nieuwe wegen. De levenslange bewondering van de laatste voor Omar Khayyam en zijn liefde voor het kwatrijn vinden bij De Rooy hun oorsprong en via hem ook maakt Slory zijn dichters-

debuut. In februari 1958 verschijnt onder de naam *Tongoni* het eerste van twee speciale nummers van het tijdschrift *Vox Guyanae*, geheel gewijd aan de Surinaamse literatuur. De redactie van *Tongoni* wordt gevormd door Henny de Ziel (de grote Sranantongo dichter Trefossa), de Leidse creolist Jan Voorhoeve en René de Rooy. Slory draagt drie gedichten in het Nederlands bij, die nog sterk blijken te leunen tegen het voornamelijk Nederlandse belletristische werk waarmee de fraters hun leerlingen kennis lieten maken. De kenmerkende Slory-toon is nog niet gevonden, al treft wel de durf in regels als ‘ik voed mij nu met paardenhaar,/door levensnood verrast’.

Eind december 1957 stapt Michaël Slory op de boot naar Nederland, waar hij in januari 1958 aankomt en gaat wonen op een kamer in de Indische buurt in Amsterdam-Oost. Hij vindt werk bij de Giro en volgt een particuliere cursus MO-Spaans. In 1960 gaat hij met een studievoorschot naar de Universiteit van Amsterdam waar dan een MO-B cursus Spaans in het studieaanbod is opgenomen. Spoedig heeft hij ook aansluiting gevonden bij de Surinaams-nationalistische beweging in Nederland. Binnen de Vereniging Ons Suriname is in 1951 een frisse passaat gaan waaien met een bestuurswisseling die jongeren als E. Gessel, Eddy Bruma, Jules Sedney en E.Th. Waaldijk naar voren bracht. Zij die liever wat meer uit de wind zitten, hebben zich in het volgende jaar met hun feestsigaren afgescheiden en zich neergelaten in de deftige fauteuils van het Surinaams Verbond. Met de sterk politiek en sociaal bewogen Otto Huiswoud aan het roer zoekt Ons Suriname het roerige nationale en internationale vaarwater op. De Vereniging veroordeelt de Nederlandse politionele acties in Indonesië en neemt stelling tegen het Statuut dat in 1954 de verhouding van Nederland tot de Westindische gebiedsdelen in een neokoloniaal kleed steekt. Ons Suriname werkt aan

de bewustwording in nationalistische zin van de Surinamers in Nederland en de nieuwaangekomenen in het bijzonder. Onder hen verschillende figuren die later in de politieke arena zouden opduiken en onder hen ook: Michaël Slory. Zijn politieke vorming en historisch bewustzijn krijgt van Ons Suriname belangrijke impulsen. Hij draagt geregeld voor in het verenigingsgebouw en is met poëzie aanwezig in de vijf jaarboeken die Ons Suriname van 1965 tot 1969 op Emancipatiedag uitgeeft onder de titel *Fri* (Vrij), onder andere een gedicht opgedragen aan Hugo Olijfveld die hij in deze kringen heeft leren kennen. Olijfveld was een van de contractarbeiders die ten behoeve van de scheepsbouw naar Nederland waren gehaald en die, toen ze eenmaal doorhadden dat van de fraaie beloften weinig terecht kwam, in staking gingen. De charismatische Olijfveld voerde hen aan en maakte later ook deel uit van de arbeidersgroep Sranang krioro die uiteindelijk in de Vereniging Ons Suriname zou opgaan. Olijfveld won zoveel aan prestige dat hij voorzitter werd van het Eerste Congres van Surinaamse Eenheid, dat de Surinaamse studenten in Nederland in 1965 organiseerden. Als hij in 1967 bij een auto-ongeluk om het leven komt, schrijft Slory een In memoriam-vers, dat later terecht zou komen in het door Hugo Pos (al boksend met uitgever Geert van Oorschot) samengestelde Suriname-nummer van *Tirade*.

Slory sluit zich aan bij Wie Eégie Sanie, de groep die wekelijks haar bijeenkomsten heeft aan het Oosteinde en daar een fundament probeert te leggen onder het culturele zelfbewustzijn van de Surinamers. De Nederlandse kunstenares Nola Hatterman houdt via haar schilderijen de aanwezigen een spiegel voor waarin zij de schoonheid van de neger ontdekken. Er blijkt zo iets te bestaan als een internationale négritude-beweging, maar misschien belangrijker nog: het eigen land heeft al zijn eerste grote voortrekkers gehad in de strijd om het zelfrespect. Anton

de Kom heeft in *Wij slaven van Suriname* (1934) laten zien dat er nog een andere visie op de Surinaamse geschiedenis bestaat dan de koloniale; wie altijd ‘opstandelingen’ genoemd zijn, blijken helden in het verzet tegen de koloniale overheersing geweest te zijn: Boni, Baron, Tata Kolin, Joli Coeur, Kaykusi, Matura, Doedel, De Kom, Mentor, Present, Kodyo. Over de laatste drie - aanstichters van de grote brand van Paramaribo in 1821 - schrijft Michaël Slory in *Fri* van 1968 en in zijn bundel *Bonifoto* (1971). Hij trekt daarin de lijn van de verzetshelden door naar de Black Power Movement van de jaren '60 in de Verenigde Staten. Ik vertaal: ‘Kodyo zal met groot eerbetoon naar Black Power kijken. Zijn hoofd zal opgroeien uit het vuur waarin zij brandden.’ Zo ook ziet hij achter de figuur van de in 1973 doodgeschoten bosneger vakbondsleider Abaisa de schim van Boni (in de bundel *A no mena, a no boboi, ma...*, 1979). Deze actualisering van de historie, of historisering van de actualiteit, is kenmerkend voor het werk van Slory. Veelzeggend is een boektitel als: *Toekomst toekomst van gisteren en van morgen*.

Wat de avonden aan het Oosteinde eveneens afficheerden: het ‘Negerengelse erftaalje’ is een volwaardige Surinaamse taal. De onderwijzer J.G.A. Koenders had niet afgelaten dit te beklemtonen in de tien jaargangen van zijn blad *Foetoeboi* - die door Slory gretig gelezen werden. Als een lichtpijl in de nacht had Trefossa's bundel *Trotji* (1957) getoond dat het Sranan poëzie van absolute klasse kon opleveren - Slory blijft hem zijn leven lang eren. Wie Eégie Sanie schoolt haar aanhangers in een goede beheersing van de creoolse volkstaal; wat bij Slory van huis uit al aanwezig is, vindt hier zijn uitdieping en aanscherping. Oude woorden die in de *wakaman*-taal, de taal van de stadse flaneurs, dreigen te verdwijnen, worden door hem opnieuw tot leven gewekt en zo zien we fraai klinkende woorden als *afumankabi* (afgeleefd mens) en *tyororo* (fluisteren), en incidenteel drukt hij de voet-

sporen van zijn leermeester De Rooy en duikt ook een Saramaccaans woord op als *kusumi* (bedroefd). De titels van zijn dichtbundels laten zien dat hij er niet voor terugschrikt nieuwe woorden te scheppen die beantwoorden aan een nieuwe werkelijkheid: *frikontrensma* (onafhankelijke mensen), *konfri* (bevrijding), *konten* (toekomst), *eri nyunsortu katibo* (neokolonialisme). Net als bij Edgar Cairo gaan taalconserving en taalcreatie bij Slory hand in hand. In heel zijn werk gebruikt hij echter niet één leenwoord zonder dat hij het heeft aangepast aan de klankstructuur van het Sranan, zonder dat hij het ‘gecreoliseerd’ heeft. In de Universiteitsbibliotheken en bij het Koninklijk Instituut voor de Tropen zoekt hij de oude woordenboeken van het ‘Negerengels’ op en bestudeert hij de collecties *odo's* (spreekwoorden) die Wullschlägel en Halfhide hebben aangelegd. *Atibron no e meki bun pikin*, is een regel uit het openingsgedicht van zijn bundel *Fri-Kontren-Sma* (1975), kwaadheid baart geen goede kinderen, oftewel: bezint eer gij begint. Het is een van de vele Slory-regels die een *odo* herbergen en waarachtig, Slory heeft zich bezonnen aleeer de stroom Sranan poëzie op gang kwam, hij kent de finesses van zijn taal als geen ander. In *Wan njun dé broko* (1979) experimenteert hij met politieke spreekwoorden van eigen makelij. Met *Fresko* (1984) geeft hij zelfs een complete bundel poëzie die varieert op de beeldende *odo*-taal.

Sarka/Bittere strijd (1961) staat te boek als Slory's debuutbundel, maar wanneer we uitgaan van de wijze waarop Surinaamse boeken vaak geproduceerd worden - dat wil zeggen: uitgegeven in eigen beheer en in een uitvoering die met de naam ‘drukwerk’ te veel eer wordt aangedaan - dan valt Slory's debuut vroeger. In maart 1961 laat Slory namelijk in een oplage van slechts enkele exemplaren een eerste bundeltje circuleren dat hij de titel *Wakadron* heeft gegeven. Het boekje bestaat uit achttien velletjes van

het formaat 21 × 13,5 cm, bijeengehouden door een draadje garen. Het gaat om exemplaren die met carbonpapier zijn vermenigvuldigd, ze bestaan uit een met de hand beschreven omslag, een titelpagina, een achterschutblad en vijftien pagina's met gedichten, genummerd 1 tot en met 15. Evenmin als zijn generatiegenoten Trefossa, Eugène Rellum, Edmundo en Johanna Schouten-Elsenhout in hun debuutbundels die rond 1960 verschenen, geeft Slory vertalingen van zijn poëzie. Overigens is geen van de gedichten, voorzover valt na te gaan, ooit ergens verschenen. Vast staat dat het bundeltje het typoscript is voor een geplande boekuitgave; Slory waarschuwt namelijk voor ongeoorloofde overname: 'Dit is belangrijk in verband met het eventueel doen verschijnen van deze verzen te zijner tijd in Suriname met behulp van Wie Eégie Sanie.' Het zal duidelijk zijn dat dit nooit gebeurd is.

'Wakadron' (letterlijk: looptrom) is, aldus de Saramaccaanse drummer Aniké Awagi, een vast drumpatroon bij de Aukaners. Het wordt door de tweede drummer gespeeld en vormt samen met de vaste slagen van de eerste drummer de basis voor de derde, de 'vertellende' drummer. 'Wakadron' is een van de vele sterk cultuurgeladen woorden die Slory voor de vergetelheid wil vrijwaren. Veel van de titels van zijn gedichten beogen dezelfde reactivering.

Wakadron kreeg als ondertitel mee 'Poëma gi Loemoemba', gedichten voor Loemoemba. De Congolese vrijheidsstrijder Patrice Loemoemba was in februari 1961 vermoord; hij werd in Suriname plechtig herdacht door Wie Eégie Sanie, aldus meldt Slory onder een van zijn gedichten. Loemoemba moet voor Slory een inspirerende figuur geweest zijn, afgaande op de vijftien gedichten van *Wakadron* die hem alle bezingen als 'zuiverende geest voor de wereld' en 'symbool van het vrije denken'. In hun beeldspraak zijn de gedichten - met veel tranen en kreten -

eenvormig en weinig opmerkelijk; niettemin is de toon van de poëzie al veel sterker ‘Slory’ dan die van de debuutgedichten uit *Tongoni*.

Patrice Loemoemba blijft door Slory geëerd worden. Het eerste gedicht van de bundel *Sarka/Bittere strijd* is aan hem opgedragen en de bundel als geheel aan zijn weduwe Pauline Loemoemba, en in nog drie andere bundels dragen gedichten zijn naam. Daarmee is Loemoemba de vaandeldrager van een hele reeks door Slory bezongen vrijheidshelden. In *Sarka* zijn het vooral de helden van de recent onafhankelijk geworden of nog voor zelfstandigheid strijdende Afrikaanse staten die hij roemt: Ferhat Abbas van Algerije, Kwame Nkroemah van Ghana, Jomo Kenyatta van Kenia; in *Brieven aan de Guerrilla* (1968) krijgen de Zuid Amerikanen hun sokkel: José Martí en Che Guevara van Cuba, Albizu Campos van Puerto Rico, Fabrizio Ojeda van Venezuela, Javier Heraud van Bolivia, Arbénz Guzmán van Guatemala; *Brieven aan Ho Tsj Minh* (1969) is een eerbetoon aan de Vietnamese leider. In al die eerbewijzen tekent zich een consequente lijn af van het naar voren schuiven van alle belangrijke zwarte persoonlijkheden, of het nu gaat om jazzmusici als Miles Davis, sportlieden als Cassius Clay, strijders als Cesar Sandino, schrijvers als Joaquín Chamorro of de (Surinaamse) uitvinder van de schoenmachine Jan Ernst Matzeliger. Typerend is dat hij bij de toekenning van de Literatuurprijs van Suriname een gedicht voordraagt geschreven op de uitreiking van de Simón Bolívarprijs aan Nelson Mandela. Natuurlijk schrijft hij ook over de zwemmer Antony Nesty, de eerste winnaar van Olympisch goud voor Suriname, maar de toon van dat gedicht, gedateerd 11 oktober 1988, is sarcastisch; naar het gewonnen goud verwijzend hoont hij: ‘(Hoe zullen wij/dat opdelen, mensen?/Hoe zullen wij/het opdelen?)’ Hij doorziet scherp hoe het volk met brood en (Olympische) spelen zoet te houden is.

De bundel *Sarka/Bittere strijd* verschijnt in 1961 bij de Nederlandse uitgeverij Pegasus onder het pseudoniem Asjantenoe Sangodare, een schuilnaam die Slory later nooit meer zal gebruiken. Het eerste deel van de naam verwijst naar Ashantua, de laatste koningin van Ghana die tot het eind toe verzet bleef bieden tegen de Engelse overheersers. ‘Sangodare’ stamt van ‘Shango’, de god van de bliksem en de vernietiging en dus ook van de schepping, een god die in bepaalde Afrikaanse landen vereerd wordt en ook nog in Brazilië en het Caraïbisch gebied voortleeft. De gedichten, zo schrijft Theun de Vries in het voorwoord, ‘zijn poëzie in een oorspronkelijke, onbedorven zin’ en hij plaatst daarmee de bundel in het kader van een literatuur die nog maar enkele jaren bezig was haar mogelijkheden af te tasten en haar voortbrengselen in nieuwe talen van de grond af op te bouwen. De collectie *Sarka* geeft al direct een staalkaart van Slory's themata en poëtica. De gedichten vallen uiteen in politieke en lyrische verzen. De eerste soort, de strijdpoezie, toont zijn sterk internationale oriëntatie, in deze eerste verzameling specifiek gericht op Afrika. Zijn drang tot het levend houden van de historie geeft zich bloot in het oproepen van bijzonderheden uit de koloniale tijd, als de banya- en susadansen die de neger-slaven uit Afrika meebrachten. Zijn politieke poëzie plaatst hij hier expliciet binnen een socialistisch kader. Het is niet het pigment dat de mensen bepaalt, het is hun geldbuidel, en de Congolese verrader Tsjombe veegt Slory dan ook op dezelfde mestvaalt waar Verwoerd al ligt te rotten. Zonder het met zoveel woorden te zeggen, zal hij dit socialistisch kader altijd blijven aanhouden; hij is nationalist, maar blijft verre van Blut und Boden. En zo schrijft hij in verschillende bundels over de vakbondsstrijd, neemt hij altijd stelling tegen kolonialisme en kapitalisme en schaaft hij zich consequent aan de zijde van armen, arbeiders en onderdrukten. Dat voor hem de negers de meest levendige vertegenwoordigers van de

laatst zijn, spreekt voor zich: ‘Hoe moeten wij kijken/in de spiegel/van de geschiedenis, die zwart, zwart is?’ Toch zijn zij zeker niet enkel onderwerp van lamentaties. In zijn gedichten is Slory de verwoorder van een grootse toekomstverwachting. Zee en zon, water en wolken, stromen en sterren: het is ermee zoals zijn generatiegenoot Corly Verlooghen het uitdrukte: ‘Zij geven zijn vrijheidsideaal een wijsdomspannen vleugelslag.’ Daarin zal pas in de jaren '80 verandering komen. De trots van de negers, hun zelfbewustzijn, de pracht van hun bouw en hun huidskleur geven hem vele lyrische gedichten in, hele bundels zelfs over de zwarte vrouw. En vanzelfsprekend is de rijkste bron voor zijn lyrische poëzie alles wat zijn land Suriname te bieden heeft aan volkerenpracht en natuurschoon. Het is bijna onvoorstelbaar hoeveel verschillende vogels, vlinders, bloemen en bomen in het werk van Slory hun ode hebben gekregen. Zijn poëzie is afwisselend lyrisch en politiek-realistisch, maar het is goed om erop te wijzen dat die twee soms ook een gemakkelijke verbintenis aangaan: ‘Negerin, ik heb je ogen lief/zoals een staking voor de vrede!’

Ook naar de vorm is in *Sarka/Bittere strijd* al bijna alles aanwezig wat kenmerkend voor Slory mag heten. De vele kleuraanduidingen maken hem tot een schilder met een rijk palet. De opbouw van zijn gedichten lijkt trouwens veel weg te hebben van de werkwijze van de pointillisten: vlekje na vlekje wordt neergezet tot uit het geheel een samenhangend, overtuigend beeld ontstaat. Regelherhalingen, retorische vragen en uitroepen maken er altijd deel van uit, zij het dat het assertieve in later werk steeds meer plaats maakt voor de verwondering, de verontrusting ook. Laten zijn vroege verzen geen ruimte voor Spielerei - ‘a-poëtisch en profetisch gebral’ schrijft het *Algemeen Handelsblad* - in zijn latere werk bereikt hij een lichtheid van toon die de *poésie pure* benadert en bij wijlen sterk doet denken aan de organische prosodie van

Paul van Ostaijen (men leze ‘Skorowenke na lantidan/Schoolmeisje op straat’ of het meesterlijke ‘In de wei’ waarmee deze bloemlezing besluit). Aan de ogenschijnlijk simpele structuur van zijn gedichten ziet men niet af met hoeveel acribie de dichter zijn werk doet; aan een gepubliceerd gedicht liggen soms tientallen verschillende versies ten grondslag. In stijl en beeldspraak loopt zijn poëzie over van elementen uit het creoolse erfgoed, het is bijna inherent aan de taal die hij hanteert en waarover ik eerder al enige opmerkingen maakte. Die taal, met zijn vaste, in feite vaak onvertaalbare woordcombinaties, brengt veel van de magie van Slory's poëzie in en zorgt voor een grote welluidendheid. Ik wees al op ‘Koroni kawina’, maar ook ‘Eri nyunsortu katibo/Neokolonialisme’ en ‘Wan bari odi/Antwoord op een groet’ met hun vele reduplicaties (woordverdubbelingen) zijn hiervan mooie voorbeelden.

Slory's wijze van dichten is zo karakteristiek dat zijn geluid onmogelijk met dat van enige andere Surinaamse dichter verward kan worden. Wel vertoont zijn poëzie verwantschap met die van de Spaanse dichters Lope de Vega, Ramón Jiménez en Gerardo Diego (vergelijk diens ‘Er zal zijn een groene stilte,/gans gemaakt van ontsnaarde gitaren.’) en van de Zuid Amerikanen Fernando Pessoa en Drummond de Andrade. Een strofe uit het gedicht ‘Também já fui brasileiro/Ook ik was eens Braziliaan’ van de laatste (in de vertaling van August Willemsen) doet dit helder uitkomen:

Ook ik had eens mijn ritme.
Ik deed van dit, ik zei van dat
En mijn vrienden mochten me,
en mijn vijanden haatten me.
Ik, ironisch, gleed voort,
tevreden met mijn ritme.
Maar ten slotte verwarde ik alles.

Nu glijd ik niet meer, o nee,
 ben niet ironisch meer, o nee,
 heb ook geen ritme meer, o nee.

De invloeden op het werk van Slory zullen ooit nog eens door kenners van de Spaans- en Portugeestalige literatuur moeten worden getraceerd.

Na *Sarka* verschijnen nog twee bundels bij Pegasus, *Brieven aan de guerrilla* in 1968 en *Brieven aan Ho Tsj Minh* in 1969, beide met Nederlandstalige poëzie. Die is overigens niet altijd van een kwaliteit om over naar huis te schrijven; het is blijkbaar niet eenvoudig om met vermijding van clichés de hordes de barricaden op te krijgen. Verder verschijnen gedichten van Slory in de jaren '60 met een zekere regelmaat in *De Gids* en in het al genoemde *Fri*, en in zo tegengestelde bladen als *De Olvehfoon*, bedrijfsblad van een verzekeringsmaatschappij, en *Kontrast*, het partijblad van de CPN. In 1966, het jaar waarin de socialist Slory merkwaardig genoeg uit handen van Ad den Besten de Esso-prijs krijgt - een financiële tegemoetkoming die de multinational voor schrijvers beschikbaar heeft gesteld - is hij aanwezig in het Suriname-nummer van het literaire tijdschrift *Contour*. Ook wanneer later andere literaire tijdschriften specials aan Suriname wijden, zal werk van Slory steevast tot de selectie behoren. Al de gedichten die hij naar Suriname stuurde, zo zegt hij tegen Krish Bajnath in het tijdschrift *Kalá* van december 1986 in een van de zeer schaarse interviews die hij ooit afstond, gingen verloren. Niettemin staan gedichten van hem in het dagblad *De Vrije Stem* van 1961.

We schrijven 1968. Op de campussen wordt de waardevrijheid van het universitaire onderwijs ter discussie gesteld; Slory schrijft er poëzie over (*Pikin aksi e fala bigi bon*). In Parijs dragen Sartre en zijn lichtekooi het hout aan waar studenten en arbeiders

de brand in jagen. Studentenleider Rudi Dutschke sneuvelt in de woelingen van de tijd en natuurlijk schrijft Slory ook hierover. Cuba is nog rimpelvrij, Harry Mulisch schrijft zijn getuigenissen van de Cubaanse revolutie neer in *Het woord bij de daad*. *De Gids* brengt een Cuba-nummer in het voorwoord waarvan redacteur Mulisch trompettert: ‘De heroïsche weerstand tegen de pogingen [van de voormalige plundersaars, de USA, om de weg van de revolutie te blokkeren] maakt het kleine Cuba tot het grote voorbeeld, dat het in de ogen van alle behoorlijke mensen is.’ Tussen de Cubanen Nicolas Guillén en Heberto Padilla, vlak na het prozastuk ‘De landbouwmachines en de dichter’ van Hugo Claus, zwaait ook Michaël Slory zijn rode vlag met vier gedichten. Het Suriname-nummer dat Silvia de Groot twee jaar later voor *De Gids* redigeert zal voor lange tijd Slory's laatste bijdrage bevatten. Pas in 1990 keert hij erin terug: ‘Eindelijk verschijn ik dan weer in *De Gids* na een periode van bijkans 22 jaren!’ juicht hij in een brief aan mij.

Slory's studie Spaans aan de Universiteit van Amsterdam loopt op een teleurstelling uit. Zijn beurs wordt in 1966 ingetrokken en hij moet verder als werkstudent aan de kost zien te komen; hij heeft de stellige indruk dat de verschijning van zijn werk bij het communistische Pegasus deze gang van zaken verklaart. Gedesillusioneerd keert hij in augustus 1970 naar Suriname terug. Als de Afdeling Rijksstudietoelagen van het Nederlandse Ministerie van Onderwijs bij hem komt aankloppen voor aflossing van zijn studieschuld, vraagt hij om kwijtschelding op grond van politieke tegenwerking bij zijn studie. De betreffende brief, gedateerd 23 augustus 1972, vermenigvuldigt hij in stencilvorm met een Nota Bene dat vermeldt: ‘Deze brief wordt verspreid onder de bevolking van Suriname.’ Hij vermeldt ook hoe de Surinaamse regering hem boycot: ‘En onlangs zou de minister die men de

“knapste”, de beste in Nederland noemt [Frank Essed - MvK] mij gezegd hebben dat kunstenaars in andere landen veel geleden hebben en dat ik ook maar een beetje moest lijden.’

Het was voor Slory's familie een onplezierige gewaarwording om niet een gedaste en gedoctoreerde Michaël van zijn Hollandse avontuur te zien terugkeren, maar een onconventionele kunstenaar zonder diploma. Jan Voorhoeve steunt de dichter, wiens moeder zojuist is overleden, en schrijft Slory's familie die hem onderdak moet verschaffen (in een ongedateerde brief):

Waarde familie Slory,

Namens Michaël Slory die gisteren bij mij was moet ik U mede delen, dat het bericht van de dood van zijn moeder hem diep geschokt heeft. Hij is daarover erg bedroefd, vooral omdat hij beseft dat zijn literaire en politieke bezigheden in Suriname een grote teleurstelling voor zijn moeder en andere familieleden moet zijn geweest. Hij vroeg mij ook of ik U niet kon duidelijk maken, dat zijn werk belangrijk is voor Suriname. Nu ben ik zelf helemaal geen politieke figuur. Ik vind persoonlijk Michaël een onevenwichtig mens die grote moeite heeft zich bij een bepaald onderwerp te bepalen en in een rechte lijn te denken. Michaël denkt via zijn gevoel, zoals misschien meer dichters doen. De gevoelens zijn alleen bij hem zo hevig, dat hij er niet tegenop kan. Maar ik ben volkomen overtuigd van zijn eerlijkheid, en ik beschouw hem als een groot dichter. De gedichten die ik van hem ken in het Surinaams behoren tot de mooiste gedichten die er ooit in deze taal zijn geschreven. Trefossa, Mevrouw Schouten-Elsenhout en Michaël Slory zijn de drie grootste dichters die Suri-

name kent. En ik vind dat dat toch wel iets is waar U trots op kunt zijn. U zult misschien zeggen dat hij daar nooit geld mee zal verdienen, en dat is waar. Ik denk dat Michaël iemand is die nooit een geregelde baan zal hebben en regelmatige inkomsten. Ik begrijp dat het moeilijk voor U is om dit te accepteren. Hij is een intelligente jongen en U hebt waarschijnlijk veel van hem verwacht. En nu denkt U dat hij mislukt is. Maar U moet ook beseffen, dat, als een andere oppassende en hardwerkende jongen terug komt en veel geld gaat verdienen, wanneer hij eenmaal gestorven is, blijft er niets van over. Niemand zal zich nog herinneren dat er een Michaël Slory bestaan heeft, als hij zo'n leven zou hebben. In dit geval zal later elke Surinamer weten wie Michaël Slory is, ook al is hij al lang dood, alleen maar omdat hij zulke prachtige gedichten heeft gemaakt. En men zal dankbaar zijn dat hij niet heeft gekeken naar het belang van hemzelf en van zijn familie, maar hard heeft gewerkt om Suriname iets te kunnen geven. Ik vind dus dat U het niet nog moeilijker voor hem moet maken en toch contact met hem moet houden, ook al bent U teleurgesteld. Met veel groeten en ook mijn condoleanties,
Prof. J. Voorhoeve

Door de schrijverswereld wordt hij intussen wel met open armen ontvangen. R. Dobru spoort hem aan zich weer in het Sranantongo uit te drukken en geeft hem vier schoolagenda's om zijn werk in op te schrijven. En nog in december 1970 verschijnt de eerste van in totaal eenentwintig uitgaven, alle in eigen beheer: de bundel *Fragami wortoe* (Laat mijn woorden klinken), Sranan zonder vertaling. (Het was ongetwijfeld hierom dat Trefossa deze

bundel beschouwde als Slory's eerste.) Jan Voorhoeve en Ursy Lichtveld vermelden in hun *Creole Drum* (1975) dat de collectie al ten tijde van *Sarka* geaccepteerd was voor uitgave in Suriname, maar dat die uit vrees voor mogelijke politieke consequenties telkens werd uitgesteld, totdat de uitgever kwam te overlijden. Deze uitgever moet Wim Salm geweest zijn, die in 1959 Surinames eerste Sranan bundel, *Moesoedé* van Eugène Rellum, had uitgegeven en die in 1963 overleed. Er was echter nog een praktische reden dat die uitgave niet doorging: ze bestond toen grotendeels uit werk dat al eerder was verschenen in *Sarka! Fraga mi wortoe* wordt uiteraard geschraagd door elementen uit de creoolse cultuur en mythologie, maar geheel in de geest van de eenheidsgedachte die de schrijvers van die tijd in hun multiraciale samenleving uitdragen, geeft Slory er blijk van een open oog voor de hindostaanse cultuur te hebben: 'Te Budha lusu ensrefi/meki Kresi miti en,/nyun firi sa broko doro.' Als Boeddha oprijst laat Christus hem ontmoeten, een nieuw bewustzijn zal doorbreken.

In wat zich al in *Sarka* aftekende, zal fundamenteel weinig verandering komen. Slory brengt wel een thematische ordening aan in zijn bundels, maar die is nooit erg strak; zo vinden we in *Kownubri de na en onigodo* tussen gedichten over de rozestruik, de fajalobi, de amandelboom en de kolibri een vers over Simón Bolívar (die als derde in het rijtje van Marx en Loemoemba uitgeroepen wordt tot 'Papa'). We kunnen vaststellen dat de lijn van zijn eerste drie bundels met overwegend internationaal georiënteerde politieke poëzie wordt doorgetrokken met *Vietnam* (1972) en *Wan njoen dé broko* (Een nieuwe dag is aangebroken, 1979).

De aandacht voor Suriname in brede zin (historie, actualiteit, eenheid) van *Fraga mi wortoe*, zet zich door in *Bonifoto* (Stad

van Boni, 1971), *Memre den dé* (Herdenk de dagen, 1973), *A no mena, a no boboi, ma...* (Het is geen vertroetelen, het is geen wiegen, maar..., 1979) en *Den prékiwroko fu wan kamoru* (Het gepredik van een lummel, 1982). In dezelfde lijn kunnen ook de drie bundels uit 1975, het jaar waarin Suriname onafhankelijk wordt, geplaatst worden, zij het dat de grondtoon ervan liefdevoller en optimistischer is dan die van de andere bundels: *Fri-Kontren-Sma* (Onafhankelijke mensen), *Mi kondre sani* (De dingen van mijn land) en *Wi e pusu a konfri go na fesi* (Wij stoten de bevrijding voorwaarts).

Een derde groep wordt gevormd door uitgaven met natuurlyriek: de gelegenheidskaart *Firi joesrefie* (Voel jezelf, 1971) en de bundels *Nengre-oema* (Negerin, 1971) en *Kownubri de na en onigodo* (De kolibri is bij zijn honingraat, 1979) en *A no tru san mi e si drape? A no tru?* (Is het niet waar wat ik daar zie? Is het niet waar?, 1986). Tot deze groep kunnen ook gerekend worden twee bundels met liefdesgedichten die de schoonheid van de zwarte vrouw bezingen: *Lobisingi* (Liefdesliederen, 1972) en *Efu na Kodyo Efu na Amba Efu na Romeo Efu na Julia Amir... nanga...* (Of het nou Kodyo is Of Amba Of Romeo Of Julia Liefde... en..., 1985), voorts twee vrouwbladen met Kerst- en Paasgedichten en de twee bundels met Spaanstalige poëzie: *Poemas contra la agonía* (Gedichten tegen de angst/doodstrijd, 1988) en *La rueda hacia el día* (Het wiel tegen de dag, 1989).

Van geheel gemengde samenstelling tenslotte zijn de uitgaven met materiaal dat duidelijk over een groot aantal jaren is ontstaan, maar dat naar versvorm bijeenhoort: *Pikin aksi e fala bigi bon* (Klein maar dapper, 1980) dat maar liefst 96 kwatrijnen telt, *Konten konten fu esrede nanga fu tamara* (Toekomst toekomst van gisteren en van morgen, 1981) met 32 sonnetten en *Fresko, leri mi den tra odo* (Durf mij de andere spreekwoorden te leren, 1984) met niet minder dan 138 korte odo-achtige gedichten.

Met uitzondering van de eerste Spaanse bundel - de eerste überhaupt in Suriname - is al dit werk uitgebracht in eigen beheer. De eerste vijf Surinaamse uitgaven rolden bij drukkerij Atlas van de persen, veelal in een oplage van 1000; vanaf *Memre den dé* zorgt Handelsdrukkerij J.J. Buitenweg voor bijna al Slory's werk. Vanaf *Fresko* uit 1984, als de schaarste in Suriname toeslaat en de drukkersprijzen stijgen, gaat Slory 'stapelen': twee, soms zelfs drie gedichten op een pagina.

Ook in de vormgeving van zijn gedichten is Slory op opmerkelijke wijze zichzelf gelijk gebleven: of hij nu schrijft in het Sranan, het Nederlands of het Spaans, naar structuur, stijl en beeldspraak blijft zijn poëzie karakteristiek 'Slory', en merkwaardig genoeg is dit ook zo in het weinige proza dat hij tot op heden aan de openbaarheid prijs gaf. Dit laatste geldt voor de twee korte stukken die hij bijdroeg aan de verzamelbundel *Hoor die tori!* (1990), die ondergetekende heeft samengesteld, misschien sterker nog dan voor de zes korte, impressionistisch aandoende stukken die hij opnam in *Fri-Kontren-Sma*, waarin hij onder meer de geneugten van de *boyo* beschreef, het gebak dat elke rechtgeaarde Surinamer het water in de mond doet lopen!

Na zijn terugkeer in Suriname heeft Michaël Slory zijn studie Spaans weer opgepakt, nu aan de Lerarenopleiding te Paramaribo. Op 13 juli 1971 behaalt hij de LO-akte, op 2 oktober 1974 zijn MO-A. Hij geeft les op verschillende scholen, al vindt de didactiek in hem niet de meester gelijk de poëzie dat doet. Het is echter niet overdreven te stellen dat het dichterschap zijn volle tijd opeist. Hij beseft scherp het belang van de voordrachtskunstenaar in het onderwijs en draagt vaak voor op vele scholen. Wanneer het Mirandalyceum zijn vierde lustrum viert, treedt Slory in een televisieprogramma op, staande voor het lyceum terwijl hij een van zijn karakteristieke gedichten over het

schoonhouden van een steeds verder vervuilende stad voordraagt. Sterker dan vroeger is Michaël Slory in de jaren '80 de bard geworden die elk opmerkelijk evenement en elke persoon van enige betekenis bezingt. Misschien lijkt dit ook alleen maar zo, omdat de lezer het nu kan meebeleven dank zij de wekelijkse Literaire Pagina van het dagblad *De Ware Tijd*. Trouw aan de volksmensen die hij in de wilde bussen, 'onder' de markt en bij de Chinese winkelier ontmoet, meent Slory de actualiteit in verstaanbare boodschappen te moeten becommentariëren ter verhoging van het volksmoreel, zelfs wanneer de poëtische waarde van die boodschappen discutabel is.

Aan officiële erkenning heeft het Slory bepaald niet ontbroken. In 1974 werd hem samen met Shrinivāsi de Gouverneur Currie-prijs toegekend, het jaar daarop de Sticusa-prijs. In 1986 kreeg hij de Literatuurprijs van Suriname over de jaren 1983-1985. Buiten Suriname is Slory echter niet of nauwelijks bekend; van zijn werk in het Sranantongo is maar weinig vertaald. In bibliotheken buiten Suriname treft men hoogst zelden een bundel van hem aan - tenslotte verspreidt Slory al zijn bundels zelf, op scholen en markten of bij de mensen aan huis.

Ook al werd Slory herhaaldelijk gelauwerd, toch maakte zich steeds sterker een gevoel van miskenning van hem meester. Zijn roem was niet in overeenstemming met de grootte van zijn lezerspubliek, dat zijn gedichten maar moeilijk vond en beter bekend bleek met de zoveel oppervlakkiger poëzie van R. Dobru. De meeste leerkrachten wisten (en weten) met Slory's werk niet goed raad en krijgen daarbij weinig handreikingen; 'Studies van zijn werk: geen' zet de dichter in 1984 bitter op het omslag van zijn bundel *Fresko*. Het Sranan verloedert en wordt ook nog steeds niet op de scholen onderwezen. Slory in het al eerder aangehaalde interview van eind 1986: 'Kijk, men is niet consequent geweest. Als men het consequent had volgehouden, waren we

al veel verder. Nu is het veel te laat. Men is al lang blij dat het Sranantongo niet meer verboden is en dat het overal wordt gesproken. Ik vind dat het heel anders moet worden aangepakt. Het Sranantongo wordt niet serieus genomen.'

In 1982 is Slory begonnen met woordverklarende voetnoten onder zijn gedichten te plaatsen. In zijn bundel *Den prékiwroko fu wan kamoru* van dat jaar laat hij nog tot twee maal toe zetten: 'De schrijver steunt de revolutie volledig.' De decembermoorden van dat jaar vormen een dramatisch keerpunt, Surinaams links compromitteert zich definitief, Slory's begunstigers van weleer, Dobru en Bruma, blijven het militair bewind schragen. Naar eigen zeggen heeft hij sinds die 9-de december van 1982 het geloof in het Sranan als eenheidstaal definitief verloren. Na een non-actieve periode heeft hij zich vanaf 1984 geheel tot het Nederlands en het Spaans gewend. Men kan zich voorstellen wat dat voor deze dichter betekent. Hij blijft de scholen bezoeken, maar treedt elders nog maar zeer selectief op ('Ik laat mij niet misbruiken.'). Wanneer de oude machtsgroepen - het 'gezwel' dat hij met zoveel vreugde in 1980 weggesneden had zien worden - weergekeerd zijn en hem eind 1989 benoemen tot Ridder in de Ereorde van de Palm, blijft zijn stoel bij de decoratieplechtigheid leeg. Altijd en opnieuw zit de dichter voor een witte bladzijde. In zijn tweede Spaanstalige bundel die in dezelfde tijd uitkomt, schrijft de dichter die al zoveel gegeven heeft, met een bijna griezelig soort bescheidenheid: *Apenas/comienzo/a hablar. Nauwelijks begin ik te spreken.*

Michiel van Kempen

[met dank aan de heren Hugo Kooks en W. Griffith voor verstrekte informatie]

Gebundelde gedichten

Kongo

Gi Lumumba

Now di mi waka so langa, Mama Sula.
Now di mi waka fu suku a trowstu sote!
Now...
Wan doifi e tyari wan singi: a no mi dei.
Wan palmtaki e kon: a no mi dei.
Mi watra-ai n' a watra fu den sula.
A se kon furu so, mi Afrika!
A watra opo en singi go na loktu.
Na watra nomo di kan trowstu mi.

Congo*Voor Loemoemba*

Nu ik zo lang gelopen heb, Moeder Waterval.
Nu ik zoveel gelopen heb, wanhopig naar de troost zoekend!
Nu...
Een duif komt aan met een lied maar het is niet voor mij.
Een palmtak drijft aan: maar het is niet voor mij.
Mijn tranen zijn het water van de watervallen.
De zee is nu gezwollen, o Afrika!
Het water heft zijn lied aan in de lucht.
Slechts water is het dat mij troosten kan.

Mamantenwagi

(Li Tsi-Cheng)

Mi ati
de na wan nyun bigin.
A flikmasyin,
a isri kuyara fu mi boskopu
e redi:
wan mamantenwagi
nanga banbusi tapu mi dronpu...

Morgenwagen

(Li Tsi-Tsjeng)

Mijn hart
gaat nu opnieuw beginnen.
Het vliegtuig,
die ijzeren korjaal van mijn boodschap
wordt rood:
een morgenwagen
vol bamboestengels op mijn drempel...

Orfeu negro

Mi sa singi
a son
opo kon,
te den stari wasi komoto
na loktu.
Mi sa singi
alanya worku,
penipeni pangi fu rediblaw,
blaka, di no man ori ensrefi
te mi son e kon;
wan geri boskopu
fu ala di didon ete na ini den kanpu,
fu ala di sribi breni...
Mi sa singi
a son
opo kon,
fu ondro a watra
di bradi sote,
te un opo kon na doro
fu arki
a nyunsu di mi ati
e lusu:
wanwan dropu fu mamanten son.

Orfeu negro

Ik zal zingen
om de zon
te laten opkomen,
wanneer de sterren weggewassen zijn
uit de lucht.
Ik zal zingen
in wolken van oranje,
bespikkelde lendendoeken van roodblauw,
zwart, dat zich niet langer kan staande houden
wanneer mijn zon aankomt;
een gele boodschap
voor allen die nog in hun kampen liggen,
voor allen die blind zijn van slaap...
Ik zal zingen
om de zon
te laten opkomen,
vanuit het water
dat zo eindeloos breed is,
totdat jullie naar buiten komen
om te luisteren
naar het bericht dat vanuit mijn hart
naar buiten breekt:
enkele druppels van morgenzon.

Gi den wrokoman, mi brada

Brada!
 Mi skrifi
 a san un ben tagi mi
 na ini a sweti doti
 fu wi buba,
 pe sowtuwatra
 sabi fa wroko bita,
 pe ai-olo
 furu nanga soso faya winti.
 Brada!
 Mi yere
 fa un pina
 ondro baiman anu.
 Singi, singi nanga mi:
 taki wi no sa lasi wi ati
 na den monigado,
 taki wi sa feti fu wan bun
 pe prati no de.
 Singi! Singi!
 Bikasi na singi nomo
 kan furu wi powa,
 kan fri wi wroko-anu
 fu a brudu
 fu den wenkriman

Voor de arbeiders, mijn broeders

Broeders!
Ik heb geschreven
wat jullie mij vertelden
in het bezwete vuil
van onze huid,
waar het zoute water
weet hoe bitter werken valt,
waar de oogholten
gevuld zijn met hete lucht.
Broeders!
Ik heb vernomen
hoe jullie moesten lijden
in handen van de kooplieden.
Zingt, zingt met mij:
dat wij nimmer ons hart zullen verliezen
aan de geldgoden,
dat wij zullen vechten voor het goede
waar geen verdeeldheid heerst.
Zingt! Zingt!
Want alleen het zingen
kan ons vervullen met kracht,
kan onze werkhanden bevrijden
van het bloed
van de kooplieden.

Kawina-ritmo

Orsyidei
e kwinsi ala den lafendra
nanga krakti kon na doro.
Brada nanga yu kawina!
Takru ritmo de na ini mi skin!...
No tagi mi
taki a no de;
a wenke nanga a buba,
blaka leki a neti.
No tagi mi
taki a e kaseko
na ini a munkenki,
soso fu frigiti
den banya na Afrika...
Den susa
pe dusun futu e stanpu
na obyadron fu dede...
Orsyidei
e syuru ala den lafendra
so ila-ila kon na doro.
Brada nanga yu kawina!
Takru ritmo de na ini mi skin!...

Kawina-ritmen

Orchideeën
persen met kracht
hun geurige parfums naar buiten.
Broeder met je kawinamuziek en dans!
Wervelende ritmen doorvaren mijn lichaam!...
Zeg mij toch niet
dat zij niet thuis is;
het meisje met de huid,
zo zwart als de nacht.
Zeg mij toch niet
dat zij aan het heupwiegen is
in de maneschijn,
alleen maar om
de banyadansen in Afrika te vergeten...
De susadansen
waar duizend voeten stampen
naar de bezweringstrommen van de dood...
Orchideeën
verspreiden hun geurige parfums
in alle overvloed.
Broeder met je kawinamuziek en dans!
Wervelende ritmen doorvaren mijn lichaam!...

Breiti

Efu
 wan leisi
 wi ati ben kan waran
 leki a motor fu a flikmasyin,
 èn un du
 ben teki frei
 mindri den bagasi, den weti worku.
 Efu
 wan leisi
 un ai ben kan brenki
 leki a solfru skin fu a flikmasyin,
 èn a breiti
 ben kan gi tongo
 ondro a blaw, a dipi watra.
 Dati
 wan sani ben sa miti wi na grontapu!
 Dati
 wan prisiri
 ben sa lekti ensrefi opo!
 Efu soso wan leisi
 wi ati ben kan waran
 leki a flikmasyin motor na ondrobere...

Vreugde

Als
ons hart slechts
een keer warm kon worden
als de motor van het vliegtuig,
en onze daden
vleugelen hadden aangenomen
temidden der zware dingen, de witte wolken.

Als
onze ogen slechts
een keer konden schitteren
als het zilveren lichaam van het vliegtuig,
en de vreugde
het kon uitschreeuwen
onder het blauw, het diepe water.

Welk
een gebeurtenis zou ons niet overkomen op deze wereld!

Welk
een vrolijkheid
zou niet opstijgen!

Als ons hart
slechts een keer kon warm worden
als de motor onder de buik van het vliegtuig...

Dominicana

A no na opyon fu tabaka
boktu yu baka,
no na ebi fu den bana
e tapu yu bro.
Blaw watra e spuru
ala den dri kanti
fu yu kon krin,
ma toku yu no fri.
A meti e kunoru
eri dei...
Yu sribi furu
nanga frede dren.
Tapusei United States
e seki a saka.
Den tranga dala
e piki na ini den gon.
Ibri man dyaso sabi
fa sarka tranga,
fa a pina fu feti moniman.
No krei.
Wan dei fu leti musu kon.
Wan fri-prakseri musu wini moni.

Dominicana

Niet het opium van de tabak
heeft jouw rug gebogen,
noch heeft het gewicht van de bananen
jou de adem ontnomen.
Het blauwe water omspoelt
jou aan alle drie zijden
om je zuiver te houden,
maar toch ben je niet vrij.
Het geweldige beest
gromt en gromt maar door...
Je slaap is vol
schrikaanjagende dromen.
Hoog boven jou
schudt United States met de zak.
De harde dollars
knetteren uit de geweren.
Een ieder hier weet
hoe bitter het strijden valt,
hoeveel leed het kost om de rijken te bestrijden.
Huil niet.
Eens zal de dag van het recht wel aanbreken.
De vrijheidsgedachte moet het geld overwinnen.

Wi nengre

Wai, nengre!
Te wi luku baka,
fu si san ben pasa,
w' e krenpi gwe
na ini a: 'Frigiti.'
Ma di mi drai,
mi si a se
e masi kon tapu a parwa,
na ini weti skuma,
wan langa watra-ai,
mi geme na misrefi:
Wai, nengre!
Fa wi musu luku
na ini a spikri
fu istorya, di blaka, blaka?

Wij negers

O, negers!
Als wij terugblikken
om te zien wat er gebeurd is
krimpen wij
ineen: 'Vergeet.'
Maar toen ik mij omkeerde,
zag ik de zee
voorstrompelen naar de parwawortels,
in het witte schuim,
een langgerekte traan,
ik zuchtte in mijzelf:
O, negers!
Hoe moeten wij kijken
in de spiegel
van de geschiedenis, die zwart, zwart is?

Koroni

Wan kanari nomo de na Koroni.
Wan kanari fu kisi a watra
pe wan enkri pasi e tyari den go.
Ma baka den
kawina-singi n' e kon.
Waktiman didon watra
na ibri mofodoro.
So d' e waka a pasi
go te na Totoro
te a drei no meki
wan aleisi tan grun...
Den sa dringi a oli
di n' e tyari no wan moni
fu safu a soro di bita sote.
Den sa arki na sten
fu den takiman, doro,
na ini a wan skoroprasi
pe den pina tron dren.

Coronie

Eén kanaal is er maar in Coronie.
Eén kanaal om het water te putten
waar een enkele weg hen naar toe leidt.
Maar achter hen
komen de kawina-liederen niet.
Wachtposten liggen op de loer
op iedere drempel.
Zo lopen zij over de weg
tot naar Totora
wanneer de droogte is blijven aanhouden
en geen rijststengel meer groen blijft...
Ze zullen de olie opdrinken
die geen enkele cent meer opbrengt
om hun wonden te verzachten die zo bitter zijn.
Zij zullen naar de stem luisteren
van de sprekers, telkens,
op hetzelfde schoolerf
waar hun ontberingen hun als een droom zijn geworden.

Sranan

D' e diki yu bobi
 nanga yu beresaka opo.
 Mi sabi mama, mi sabi!
 D' e srepi a bauxit,
 a ròs brudu fu yu ini-bere,
 go poti na ini den maksin te yanasei.
 Mi sabi mama, mi sabi!
 Den srefi fufuruman
 d' e yepi Tsyombe noso Verwoerd
 fu seri, kiri den nengre...
 Den srefi fufuruman!...
 D' e priti yu bobi
 nanga yu beresaka opo,
 fu langa wan switimofò gi wi
 te den kaba.
 Na so d' e soigi
 a brudu komoto na ini yu skin!
 Na so fufuruman
 e sweri makandra...
 Ma wan dei
 yu sa gi wi a krakti
 fy yagi den gwe,
 fu opo lon na den baka
 nanga fayatiki,
 wan dei, wan dei...

Suriname

Ze graven je borsten
en je ingewanden open.
Ik weet het moeder, ik weet het!
Ze slepen het bauxiet,
het rose bloed van je ingewanden weg,
om het op te stapelen in magazijnen.
Ik weet het moeder, ik weet het!
Dezelfde dieven
die Tsjombe en Verwoerd helpen
om de negers te verraden en te doden...
Dezelfde dieven!...
Ze scheuren je borsten
en je ingewanden open,
om ons dan een extraatje te geven
wanneer ze klaar zijn.
Zo zuigen ze
het bloed uit jouw lichaam!
Zo zweren de dieven
altijd samen...
Maar eens
zal je ons de kracht schenken
om ze te verjagen,
om met roodgloeiende stukken hout
ze achterna te zitten,
eens, eens...

Afrika

Dineti
lai nanga gowtu siri,
wakadron fu Asyantuwa.
Baka den bergi
wan sten opo tanapu
so safri, so soifri
leki a pen-ati fu Nkrumah...

Afrika

Vannacht
hangt de lucht vol gouden zaden,
waarschuwingstrommen van Asjantoewa.
Vanachter de bergen
is een stem de lucht in gestegen
zo zacht, zo zuiver
als het harteleed van Nkroemah...

Den temreman

Soso den temreman
wawan
sabi a kriboi fu den oso.
A noko
pe fu taki nanga stari.
Soso den temreman
wawan
sabi a switi fu den krору
d' e opo a singi
di planga ben tyari
komoto kon so fara...

De timmerlieden

Alleen de timmerlieden
zij slechts
kennen het hoogste punt van de huizen.
De top
waar zij met de sterren kunnen praten.
Alleen de timmerlieden
zij slechts
kennen het zoete van de krullen
die het lied aanheffen
die de planken hadden meegenomen,
van zo ver...

Li tsi-cheng

Nanga Chuan Wan wi sa abi nyanyan.
 Katibo no sa de moro, noso pai fu pranigron.
 Den aleisibon sa tanapu
 na ini den wei fu fanga seigi.
 Den yongu wenke sa kapu den manya
 na ini den koto fu wi kontren!
 Nanga Chuan Wan wi sa abi nyanyan.
 Katibo no sa de moro, noso pai fu pranigron.
 Èn den pikin sa gro kon tranga
 na ini a dow leki mamantenbromki.
 Den gangan sa feni rostu
 nanga bro, teleki den dede.
 Nanga Chuan Wan wi sa abi nyanyan.
 Katibo no sa de moro, noso pai fu pranigron.

[Singi fu a pipel 1644, China.]

Li tsi-tsjeng

Met Tsjoeng Wang zullen wij te eten hebben.
Geen slavernij meer, of belastingen op de gronden.
De rijstplanten zullen staan
in de weilanden om de zegen op te vangen.
De jonge meisjes zullen uitgedost gaan
in de klederdrachten van onze streken!
Met Tsjoeng Wang zullen wij te eten hebben.
Geen slavernij meer, of belastingen op de gronden.
En de kinderen zullen sterk groeien
in de dauw als morgenbloemen.
De grijze vrouwen zullen rust vinden
en kalm leven, totdat zij gestorven zijn.
Met Tsjoeng Wang zullen wij te eten hebben.
Geen slavernij meer, of belastingen op de gronden.

[Chinees volkslied uit 1644.]

Komoto te na Egypte

Brada!
 A son
 e bron wi mofo-buba
 te den piri
 go te na ini ala den uku,
 èn den dyari
 e kibri
 a wanwan grun
 di den abi ete
 leki a kriboi pisi gowtu
 di den no wani lasi
 wansi san e kon!
 A watra
 na ini den kanari
 no faya moro a brudu
 d' e komoto
 na ini den sroisi fu wi ati?
 A pasi
 na ondro wi futu-buba
 n' e bron dipi
 moro wan asisi-olo?
 Brada!
 A ten kon
 fu wi langa
 anu gi wisrefi.
 Meki wi frekti
 ala wi ati kon makandra
 leki a sopropo
 tapu den grangran...

Helemaal uit Egypte

Broeders!
De zon
verbrandt onze lippen
totdat zij ontvellen
tot in alle hoeken,
en de erven
bewaren
het kleine beetje groen
dat hun nog rest
als het laatste stukje goud
dat zij niet willen kwijtraken
wat er ook moge gebeuren!
Is het water
in de kanalen
niet heter dan het bloed
dat stroomt
uit de sluizen van ons hart?
Is de weg
onder onze voetzolen
niet heter
dan brandende as?
Broeders!
De tijd is gekomen
om elkaar
de hand te reiken.
Laat ons
al onze harten met elkaar verstrengelen
als de bittere
slingerplant op de droge takken...

Gi a watra

(Modern Jazz Quartet)

Kanti yu ritmo
kon na ini mi wortu,
watra d' e poko sondro kaba.
Kanti a kaseko
fu den planalanki
leki skuma
na ini mi bro.
A gitara wawan
no man lusu mi mofo
fu taki a musudei-tongo.
Kanti yu ritmo
kon na ini mi wortu,
watra d' e wasi mi dei.

Voor het water

(Modern Jazz Quartet)

Schenk je ritme
in mijn woorden,
water dat zich onophoudelijk af en aan slingert.
Schenk het heupwiegen
van de golfranden
als schuim
in mijn adem.
De gitaar alleen
kan mijn mond niet bevrijden
om de taal van de dageraad te spreken.
Schenk je ritme
in mijn woorden,
water dat mijn dag voor mij aanwast.

Korawenke

Ai d' e flowt
na ini amandra watra,
ondro den fini aiwiwiri!
M' e brasa
a doti di meki yu gro.
A oli fu a son
e brenki na ini a bakadina,
ondro faya nanga winti,
 winti nanga bro!
Ai d' e flowt
na ini a watra fu treki baniri!
Lusu yusrefi kon na ini mi kora
meki mi finga kan triki yu buba.

Korameisje

Ogen drijvende
in water van zoete amandelen,
onder de fijne oogharen!
Ik omhels
de aarde die jou groot heeft gebracht.
De olie van de zon
schittert in de middag,
onder vuur en wind,
wind en vuur!
Ogen drijvende
in water van vanille doortrokken!
Maak jezelf los en kom in mijn kora*
en laat mijn vingers jouw leden strelen.

* kora: harp (kalebasharp in West-Afrika)

Sarka

Gi Yomo Kenyata (Kenya)

Fri yu no kan skrifi
na ini den nangra fu den opete.
Fri kan skrifi soso na ini brudu...
Fri yu no kan begi
te yu de na ini puma yoko.
Na ini sarka
yu musu opo noso pori...
A san sa de
na ini a winti, a dei, sa de fu yu.
A gron di kweki yu yeye
sa de fu yusrefi.
Ma fri yu no kan kisi
na ini den krafana fu den adyankro.
Fri kan skrifi soso na ini brudu...

Bittere strijd

Voor Jomo Kenyatta (Kenia)

Vrijheid kan men niet schrijven
in de klauwen van de aasgieren.
Vrijheid kan alleen in bloed worden geschreven...
Om vrijheid kun je niet smeken
als je in de greep bent van de tijger.
Men zal bitter moeten vechten
of verrotten...
Alles wat
in de wind zal zijn, de dag, zal ook van jou zijn.
De aarde die jouw geest heeft opgevoed
zal je eigendom worden.
Maar vrijheid kun je niet krijgen
in de vallen van de aasgieren.
Vrijheid kan alleen in bloed worden geschreven...

[Het is mogelijk]

Het is mogelijk
een masker te maken
van het licht.

Het is mogelijk
de haren van het gras
te grijpen 's morgens vroeg
langs het water.

Het is mogelijk
wilg te zijn
zonder te huilen.

Een schietgat
en de straten in Caracas
lopen overvol.

Ze hebben Fabricio Ojeda
gedood.
Zijn vrienden droegen hem
naar het kerkhof.
Ik heb niets meer te zeggen.
Wat moet ik u nog zeggen?

Melodie in de bergen

In de loopgraven
van het woord, O'Higgins,

napalm en agave
tegenover elkaar.

De rouwzangen
stromen langs de oude tempels
onder het mes van de maan
over de hellingen.

De slaven betasten
de hemel met hun lippen,
stemmen een lied,
hard als de kartelingen en de passen.

Wie zich
niet verzet
is verloren, is de vertrapte.
Geef het paard
de sporen!
Vier de teugels!

Opdat het landschap vol blauw licht
kan verhalen
hoe wij ons hebben geweerd.

Cubaanse aan het strand

Als je de godin
van het water wil zijn,
Laura,
als je
de Caraïbische wateren
brengt in vervoering,
je dijen
zijn spelonken.
Het schuim
om je borsten
is ochtendbries,
ochtendwandeling.

De omtrekken van Venus
waren waarachtig niet zo schoon.

Als je lijf
de oceanen wil pletten,
Laura,
laat mij zijn
je palmboom
in bloei
vol geuren en bijen
in najaarswijn.

Solidariteit met een Vietnamese

Vierkant
sloeg het gezicht naar de hemel.

Geen enkel volk
verdraagt knechtschap, o dood.

En ik denk niet eens aan orkanen
op drift - de volkswil.

Dit meisje weet al
dat ze moet vechten,
koel, berekenend,
met een geweer dat niet mist.
Ook niet als je gewond
neerzinkt op je knieën.
Ook niet als je beseft
dat het wapenarsenaal van Johnson
onuitputtelijk is.

Niet het oorlogsrumoer maar de mens.
Niet de talloze oorlogsschepen
in de mist,
want die zullen verdwijnen
zodra de zon opklimt.
Onze stellingen zijn onneembaar.

Fu memre Guernica fu Pablo Picasso

Mi weri mi grun bruku.
Loktu blaka.
Sonfaya bron wan marki
ini mi ai.
Mi redi sak'anyisa
nyan mi sweti.
Den bromki lila
tapu lantidan.
Ondro wan bon
wan burukaw e buku
wan man trowe.
Mi eri skin e gro.
Brudu didon so lala
tapu grasi.
San a sa du now?
Skreki tapu mi bro.

Ter herinnering aan Guernica van Pablo Picasso

Ik loop in mijn groene broek.
De lucht is zwart.
Het zonnevuur brandt een teken
in mijn ogen.
Mijn rode zakdoek
verzwelgt mijn zweet.
Paars zijn de bloemen
op de lange weg.
Onder een boom
stoot een stier
een man neer.
Koud word ik er van.
Rauw vloeit het bloed nog
op het gras.
Wat gaat hij nu doen?
De angst beneemt me de adem.

[Vertaling: Michiel van Kempen]

Rosalina

Den mormo fu yu ai,
den krin,
krin moro alenwatra,
tiri moro busikriki,
pe soso winti e sribi
ondro den taki.
Rosalina,
na yu sten tyari gowtu so?
Te mun srefi e bro
fu skreki?

Anda mi
Ankra mi na yu boto.
Tai na lin
di yu iti now na watra
pe wi gro kon tron wan libi,
wan lobi.

Rosalina

De edelstenen van je ogen
zijn helder,
helderder dan regenwater,
rustiger dan een kreek in het bos,
waar alleen de wind
doezelt onder de takken.
Rosalina,
is je stem zo van goud
dat zelfs de maan haar adem inhoudt
van schrik?

Houd me in het bereik van je hand.
Leg me vast aan je boot.
Bind de lijn vast
die je dan in het water laat zinken
waar we tot één leven worden,
tot één liefde.

Banborita

Banborita, Banborita!*
 Te den krontobon fadon,
 sondo siri,
 mi n'e nyan.

Na wan griki e singi
 te na noko
 sondo frede.
 Na wan griki e singi,
 te den krontobon fadon.

Mi sa opo go na loktu
 leki worku fu katun,
 di e kroipi na mi baka,
 na mi bere,
 go na hei.

Ma den krontobon e kanti
 safrisafri. Griki gwe.
 Mi n'e nyan, o banborita!
 Sondo siri
 mi n'e nyan.

* Banborita: een shirt met felle, vrolijke kleuren

Banborita

Banborita, Banborita!
Als de kokosbomen vallen,
zonder vruchten,
eet ik niet.

Het is een grietjebie die zingt
in de top
zonder angst.
Het is een grietjebie die zingt
tot de kokosbomen vallen.

Ik zal dan naar boven zweven
als wolken van katoen,
die dan kruipen langs mijn rug,
langs mijn buik
al stijgende.

Maar de kokosbomen vallen
langzaam aan. Weg grietjebie.
Ik heb geen eten, banborita!
Zonder vruchten
eet ik niet.

[Vertaling: Michaël Slory]

Gi Dyewal Persad

Yu ròs,
 yu krosi ròs
 leki na dei opo fruku
 abra den kowsbantibedi,
 nati soso dow.
 Wan krin mamantenson
 e leti
 yu eri skin.
 Na santa pagwa,
 e naki en tadya*
 te neti doro.
 Mi baka blaw
 te now ete. Den marki
 no wani gwe.
 Ma un sa si wan fasi.

* tadya: naam van een hindostaans feest, door de creolen gebruikt ter aanduiding van de bespeelde trom die eigenlijk tásá heet.

Voor Djewel Persad

Jij bent rose,
je kleren zijn rose
als het ochtendgloren
boven de bedden kouseband,
nat, alleen maar dauw.
Een heldere ochtendzon
beschijnt
je hele lichaam.
De holi phagwa
slaat zijn trom
tot de avond.
Mijn rug is blauw
tot nu toe nog. De striemen
willen niet weg.
Maar we zullen wel zien.

Tata Kolin*

Leti abra mi ede
a opolani
e kiki ensrefi na ondro a blaw.

Ayi, Kolin,
ma yu eksenpre sa tan wan bresi.

Na mi sei
skwala e ari densrefi
fu tron wan singi.

Ayi, Kolin,
ma yu eksenpre sa tan wan bresi.

Abra mi ede sobun
nyun wortu e broko opo.
Dya na mi ondro
wan sani e meki e kon:

Ayi, Kolin!
Gi mi yu sa tan wan bresi!

* Tata Kolin: Coroniaanse vrijheidsstrijder

Tata Kolin

Recht boven mijn hoofd
stoot een vliegtuig
zich voorwaarts onder het blauw.

Ooh, Kolin,
maar jouw voorbeeld zal een zegen blijven.

Opzij van mij
trekken golven zich samen
om tot een lied te worden.

Ooh, Kolin,
maar jouw voorbeeld zal een zegen blijven.

Zo breken boven mijn hoofd
nieuwe woorden open.
Hier onder mij
broeit er iets:

Ooh, Kolin!
Voor mij zul jij een zegen blijven!

[Vertaling: Michiel van Kempen]

Gi wan owru

Na kromanti mi sabi taki den e kari yu afana.
 Ofanya wi e taki, noso kotrasi.
 Nanga yu nomo mi e krin mi prasi,
 noso te wi e go kapu watra-olo na sabana.

Na fu yu tu den fositen driktoro ben e bari osana
 aladi bakrabasya, blankofsiri sten ben krasi
 fu meki den nengre na ini den firi aswa leki udu-asi.
 Na Bakrakondre dati a wini ben e go doro leki mana.

Kowru mi, owru, brenki na ini a son.
 Den nyuntensma sa kon fu ori skoro
 fu leri fu taki den nen fu yu moro betre.

Èn den sa ondrosuku na ondro den ketre
 fu na istorya fosten finifini, den sa boro
 wan olo na ini den busi di seti mi so don.

Voor een houwer

In kromanti weet ik noemt men je 'afana'.
Wij zeggen 'ofanya' ofwel 'kotrasi'.
Met jou zuiver ik mijn erf van wied,
of kappen wij plekken open voor water in moerassig land.

Om jou ook riepen de vroegere directeuren hosanna
terwijl bastiaans en blank-officieren luidkeels riepen om
de negers te laten zwoegen als paarden.
De winsten stroomden als manna naar het land van de blanken.

Breng me tot rust, houwer, glinster in de zon.
De jonge mensen zullen schoolgaan
om te leren je benamingen goed te gebruiken.

En ze zullen onderzoeken onder de ketels
van de historie het verleden, grondig,
zij zullen een gat maken in het woud dat mij zo onwetend hield.

Nengre-uma (II)

Glori fu a dei
tu blaka ai
nanga dungru wiwiri.

Nengre-uma!

San tyari yu kon
na ini a waran disi
fu di fotostrati?

Grani
fu a son
fu yu bowtu.

Mi sa skrifi
fu futufinga
te doro aifutu
pasa yu tapubowtu.

Fu yu baka-iri
pasa yu koiti
pasa yu bakakindi.

Leki wan pikinfowru
mi e dukrun
na ini a skin fu yu en singi.

Negervrouw (II)

Glorie van de dag
twee zwarte ogen
en donkere haren.

Negervrouw!

Wat heeft jou gebracht
in deze warme straten
van de stad?

Ere
aan de zon
van je dijen.

Ik zal schrijven
van je tenen af
tot je enkels
en ver langs je dijen.

Van je hielen af
langs je kuiten
tot voorbij je knieholten.

Als een vogeltje
zal ik duikelen
in het lied van je lichaam.

Te wan uma...

Te wan uma blaka
te a e brenki.
Na so mi lobi!

Te en tifi
weti leki dow
weti leki merki.

Na so mi lobi!

Dan en wiwiri dungru
a blaka aleisi na mindri
den geri wan.
Dungru siri!

So mi mu si en!

Te wan uma blaka so pika,
en fesi lontu leki kunbu
noso obe.

Dati mi wan' lobi
mi uma winsi pe mi feni yu!

Als een vrouw...

Als een vrouw zwart is
en haar huid glanst.
Daar hou ik van!

Als haar tanden
wit zijn als dauw
wit zijn als melk.

Daar hou ik van!

En als d'r haar donker is
zwarte rijstkorrel tussen
de gele.
Donkere korrel!

Zo wens ik haar te zien!

Een vrouw die pikzwart is,
met een gezicht rond als een kunbu
of een obe.*

Die wil ik liefhebben
o vrouw, waar ik je ook vinden mocht!

* kunbu en obe: palmvruchten

Watrasabana

A swampu
pe yu
e dukrun
fu sutu.

Den sisibi
fu a grasi
e domru yu.

Kanu seti.
Nanga wan ai
yu e luku e marki.

Den worku
nanga den sisibi
fu den grasi
e domru yu.

Natte savanne

Het moeras
waar je
in hinderlaag
ligt.

De halmen
van het gras
omhullen je.

Het kanon staat klaar.
Met één oog
spied je rond.

De wolken
en de halmen
van het gras
omhullen je.

[Vertaling: Jan Bongers]

Fu sabi o lati wi de

Fa yu
e naki den ston so
na a stonkanti,
yu e meki a strati
mi sukruskрати kloru
yonkuman.

Den ebi susu
na yu futu
den kroiwagi,
udu mokro
na tapu a broin santi.
Wrokoman,
yu tranga anu
na abra a ston.
Na yu sa sori mi a pasi
pe fu pasa go na a leti.

Om te weten hoe laat het is

Met de slagen
tegen de stenen bij
de rand van het trottoir,
maak je de straten
mijn jonge vriend
met je chocolade huid.

De zware schoenen
aan je voeten
de kruiwagens,
houten mokers
op het bruine zand.
Arbeider,
met je sterke armen
boven de stenen.
Jij zal mij de weg wijzen
naar het licht.

Eri nyunsortu katibo

Agama e kenki kloru
fu kan tan e kweri mi
nanga en krawasi.

Bari a e bari:
'Mati, a switi,
awansi san yu wani,
mi sa gi yu.'

Aladati
na kori a e kori yu.

A kenki kloru?

Ma a krawasi
e piri yu buba
te na ini yu brudu!

Neokolonialisme

De kameleon verkleurt
om mij te kunnen blijven kwetsen
met zijn karwats.

Hij schreeuwt:
‘Vriend, het is prima,
wat je ook wilt,
ik zal het je geven.’

Ondertussen
paait hij je.

Verandert hij van kleur?

Maar de karwats
striemt je huid
tot bloedens toe!

[Vertaling: Michiel van Kempen]

Wi sa meki...

Wi sa meki nyun gendri.
Nyun instrumenti.
Nyun fabriki tu.

Wi sa meki nyun pasi.
Wan brantnyun fasi fu libi
pe ala frodyadya frigiti.

Wan nyun pikin fu Sranan
e gro kon
na ini a leti
fu tide.
Wan yongu Sranan
nanga krakti
di prisiri
di de na en krin dei.

Nyun kanari, nyun strati.
Sranan!
Ma nanga respekti gi en fositen!
Sranan, yu e weni!

Wij zullen maken...

Wij zullen maken nieuwe vonken.
Nieuwe instrumenten.
En ook nieuwe fabrieken.

Wij zullen nieuwe wegen aanleggen.
Een geheel nieuwe wijze van leven
vrij van hinderende lasten.

Een nieuw kind van Suriname
groeit op
onder de zon
van vandaag.
Een jong Suriname
krachtig
vol vreugde
in stralende dagen.

Nieuwe kanalen, nieuwe straten.
Suriname!
En toch met eerbied voor het verleden!
Suriname, je worstelt je vooruit!

Watrakan

Watrakan,
yu sa gi mi
a moro switi watra
di de!

Watrakan
fu a moro soifri doti
fu mi kondre.

Watrakan,
yu o hei
leki wan umaskin,
a seilebriki fu wan uma,
a seilebriki en sei,
nanga a blaw
na tapu mi kondre
di no e kaba.

Watrakan,
yu sa gi mi
a moro switi watra di de!
Watrakan
fu a soifri doti!

Waterkruik

Waterkruik,
jij zal mij geven
het heerlijkste water
dat er is!

Waterkruik
gemaakt van de zuiverste aarde
van mijn land.

Waterkruik,
je zal geëerd worden
als het lichaam van een vrouw,
als de zijde van een vrouw,
als de zoete zijde van een vrouw,
zo hoog als het blauw
boven mijn land
dat geen einde kent.

Waterkruik,
jij zal mij geven
het heerlijkste water dat er is!
Waterkruik
van de zuiverste aarde!

Wan bari odi: na ala san yu e si dya

Ala dyaso!
Na so mi e tingatinga.
Ala dyaso!
Na so mi e tukatuka.
Ala dyaso!
Na so mi e langilangi.
Ala dyaso!
Na so mi e pepepepe.
Aw, mi dei,
furu nanga someni tyalensi!
Ala dyaso!
Na ini a bigi bruya.

Ma kaba a wan sren* na ini srafuten
sa tron wan bigi gudu,
wan olo pe soso leti furu
te fara.

* sren: geldeenheid in de slaventijd, ter waarde van 8 cent

Woord op een groet: niets bijzonders

Zo je me ziet!
Zo sukkel ik verder.
Zo je me ziet!
Zo poog ik rond te komen.
Zo je me ziet!
Zo trekkebeen ik heen.
Zo je me ziet!
Zo treuzel ik voort.
O dag,
vol van zoveel uitdagingen!
Zo je me ziet!
In de grote verwarring.

Maar die schelling van de slaventijd
zal een grote rijkdom worden,
een plek waar het licht reikt
tot in alle uithoeken.

[Vertaling: Michaël Slory]

Wan nasti tori

Noiti den leri den sma
 bribi na ini densrefi,
 bunbigi busi,
 bunbigi kondre.

Den meki a pipel
 no bribi na ini en kondre,
 no seti na ini en kondre
 en eigi libi.

Sranan, mi doti,
 mi e si yu nanga den wiwiri,
 a fatu tokotoko,
 a busititei
 san e srengri
 nanga en bromki, breiti,
 en son, en mamanten
 fu tranga libi!

Noiti den leri den sma
 bribi na ini den eigi,
 bunbigi busi,
 bunbigi kondre.

Sranan,
 na yu na wi libi, fu tru!
 Fu tru, mi doti,
 awinsi ofara mi ai de!
 Wi kondre nanga yu busi, fu tru!

Een vies verhaal

Nooit leerden ze de mensen
in zichzelf te geloven,
groot bos,
groot land.

Ze gaven het volk
geen geloof in hun land,
noch hielp men ze om
iets eigens te doen.

Suriname, mijn grond,
ik zie je met je groen,
de vette klei,
de lianen
die zich slingeren
met hun bloemen, hun vreugden,
hun zon, hun ochtenden
van gezond leven!

Nooit leerden ze de mensen
in zichzelf te geloven,
groot bos,
groot land.

Suriname,
jij bent immers ons leven!
Voorwaar, mijn land,
hoever mijn blik ook moge dwalen!
Ons land met onze bossen, voorwaar!

[Vertaling: Michaël Slory]

Fu gruntubedi

Den de, baya,
den woron.
Pasensi pasensi
den e nyan a tomatibon krin.

Den de, baya,
den takru waswasi,
wanwan, wanwan
den e poti den eksi
e pori a gumawiwiri.

Aah... San de no e nyan?
Den ensekte e soigi, e sa te...
drei taki ala... drei tiki!...
fu feni libi.

Over groentebedden

Ze zijn er, baya,
de wormen.
Heel geduldig, heel geduldig
zitten ze de tomatenplant kaal te vreten.

Ze zijn er, baya,
die lelijke wespen,
één voor één, één voor één
leggen ze hun eitjes
op de gumawiwiri*, zodat ze verrotten.

Nou... Wat eten ze niet allemaal?
De insekten zuigen en zagen maar...
zelfs droge takken... droge stengels!...
om leven te vinden.

* gumawiwiri: groentesoort

Den dei di Abaisa dede

A fu yu lasi
yusrefi noya
noya di alasani lasi.

Ma no, toku
mi no wani so.

Wansi skowtu
tanapu nanga baskita
e ori wakti
fu di den kisi a ordru.

Ma no, toku
mi no wani so.

Di wi ben musu
sabi wisrefi
someni yonguboi
lowe gwe na a tra kondre.
Ma toku
mi no wani so.

A fu yu lasi
yusrefi noya
noya di alasani lasi.

Ma no, toku
mi no wani so.

Rond de dood van Abaisa*

Nu moet jij
zelf maar eraan gaan
nu daar alles verloren is.

Maar neen, toch
wil ik niet dat het zo moet gaan.

Ook al staan er agenten
met rieten schilden
op post
omdat zij order kregen.

Toch
wil ik niet dat het zo moet gaan.

Toen we elkaar
moesten begrijpen
vertrokken vele jongemannen
naar het buitenland.
Maar toch
wil ik niet dat het zo gaat.

Nu moet jij
zelf maar eraan gaan
nu daar alles verloren is.

Maar neen, toch
wil ik niet dat het zo gaat.

* In 1973 vermoorde vakbondsleider

Drunguman

A sabi en sopi
 moro mi den wortu.
 A no kon na en ede
 dati na wan odo mi e onti
 di sa komoto fu en mofo
 go na ini a wenkri,
 flowtu saka na wi mindri
 leki wan owruten lès
 di wi ala ben sa musu teki.

A meki wan spotu,
 a lafu wan lafu
 fu ensrefi.
 Na baka di a lolo en tabaka
 a kari Gado nen.
 A luku lontu;
 en ati na en ede
 wan owru feltati.
 Dan a drai:
 oho, breiti
 dati wan wortu
 ankra mi fasi, fu denki!

Drunguman no sa de na strati moro.
 Gado bresi wi!
 Kaba den sani san a leri mi
 na fesi fu a tonbangi:
 Gado bresi wi tu!

De dronkaard

Hij kent zijn sopi*
beter dan ik de woorden.
Het komt niet in hem op
dat ik wacht op een wijs woord
dat uit zijn mond zal komen
en in de winkel gehoord zal worden
door ons allen
zoals een les van wijze mensen van vroeger
waarnaar wij moesten luisteren.

Hij vertelde een grapje,
en lachte
voor zichzelf heen.
Nadat hij een shag gerold had
noemde hij Gods naam.
Hij keek rond;
zijn hoed op zijn hoofd
een oude vilten hoed.
Toen keerde hij zich om:
o, blijdschap
dat een woord
mij stil deed staan en tot nadenken bracht!

Er zullen geen dronkaards meer zijn op straat.
God zegene ons!
En dankzij de dingen die hij mij onderwees
daar voor de toonbank:
God zegene ons ook!

* sopi: sterke drank

Frantwortu

A no frede-ati.
No, a no frede-ati mi abi
fu tagi yu.
Ma a wortu e lasi
na mindri den pikin dyamubon,
èn pikinfowru
e saka na ini den pansman kunami
fu kerfikerfi
wan pikin sabiso.

Kaw-wei
nanga kundu nanga lologograsi,
tiri.

Frede no de na ini.
Ma a san e lasi
na a dow san ben de.
Noti no e de moro...

Ter verantwoording

Neen, angst is het niet.
Neen het is geen angst die ik heb
om jou dat te zeggen.
Maar het woord raakt verloren
tussen kleine vruchtbomen,
en de vogeltjes
strijken neer tussen de struiken
om hun wijsheid
links en rechts uit te delen.

De veeweiden met hun harde klei
en hun grassen
zo stil.

Angst is het helemaal niet.
Maar wat verloren raakt
dat zijn de dauwdruppels die er lagen.
Niks blijft er over...

[Vertaling: Michaël Slory]

Wan strati kisi pikin redisanti

Eri tra sortu breiti
de na ini a strati di bakadina.

A no wan broki
den ferfi weti.
No!
Den stroi pikin redisanti.
Den pikin e prei moro koloku.
Den dagu srefi e kon.
A kon gersi na wan tra pasi.
Lanti ben e bow,
wan tra sortu son
e faya a gron:
fu wi alamala
go na wroko, waka fiksi, lafu tu,
fu wi doro
a marki san wi ben seti.

Een straat krijgt wat rood zand

Een heel andere vreugde
in de straat, vanmiddag.

Het is niet omdat een brug
wit geverfd is.

Neen!

Men heeft wat rood zand gestrooid.

De kinderen spelen gelukkiger.

Zelfs de honden komen er.

Het is alsof Lanti*

een nieuwe weg heeft aangelegd,

alsof een nieuwe zon

de grond verwarmt:

zodat we allemaal

naar het werk kunnen, ferm lopen, lachen ook,

dat wij het doel kunnen halen

dat wij gesteld hadden.

* Lanti: de overheid

A dede fu presidenti Allende

Fo leisi den tagi Allende
taki a musu saka.
Fo leisi a piki den taki
awinsi nanga brudu...
Someki a feni wan ogri dede.

A tori fu en ben kon
leki di fu a owru pinaman
di no ben man feni
a pasi fu du wi wan bun;
alasei den e tapu en.

Fo leisi den tagi Allende
taki a musu saka.
Fo leisi a piki den taki
awinsi nanga brudu...
A ben e bribi na ini a fri man
nemeki yu si a feni en dede.

Na ini den loktu
skreki waka fu tru!
Alasei pe wi kisi a nyunsu!
A ben de kaba
taki den no ben lobi wi.
Now den puru wi
fa ala wi owpu.

Fo leisi den tagi Allende
taki a musu saka.

Fo leisi a piki den taki
awinsi nanga brudu...

A ben e bribi na ini a fri man,
na ini a fri wani fu wan libisma.

Ne yu si den tagi wi
taki wi no abi fu bribi so kwetkweti.

A guduman sa teki en tranga
alaten fu broko wi.

No kori yusrefi,
no kori yu krabyasi!

Bikasi fo leisi
den tagi Allende.

Fo leisi...

Na baka dati a no de moro...

De dood van president Allende

Viermaal hebben ze tegen Allende gezegd
dat hij moest aftreden.
Viermaal antwoordde hij hun dat hij
desnoods met bloed...
Daarom stierf hij een gewelddadige dood.

Zijn verhaal is
als dat van die arme oude man
die niet kon vinden
de weg om ons iets goeds te doen;
overal werd hij daarin gehinderd.

Viermaal hebben ze tegen Allende gezegd
dat hij moest aftreden.
Viermaal antwoordde hij hun dat hij
desnoods met bloed...
Hij geloofde in de vrije mens
daarom heeft hij zijn dood gevonden.

Dit schokte de wereld
voorwaar!
Overal waar men het nieuws vernam!
Het was altijd zo
dat ze ons niet mochten.
Nu hebben ze ons
alle hoop ontnomen.

Viermaal hebben ze tegen Allende gezegd
dat hij moest aftreden.
Viermaal antwoordde hij hun dat hij
desnoods met bloed...
Hij geloofde in de vrije mens,
in de vrije wil van een mens.
Toen zeiden ze tegen ons
dat we daarin helemaal niet hoeven te geloven.
De rijke zal altijd zijn macht
gebruiken om ons te breken.
Maak jezelf maar niks wijs,
maak je geen enkele illusie!

Viermaal
hebben ze tegen Allende gezegd.
Viermaal...
Daarna verdween hij van het toneel...

Kande Gado sa...

Kande Gado sa brei abra wi ede dineti
en asawai fu blaw nanga den pikin-leti.
So fara den de. Toku den sa yepi wi dren.
Leki wan musu lontu wi ede den sa seti.

Misschien zal God...

Misschien zal God over onze hoofden vanavond breien
zijn net van blauw en sterretjes.
Zo ver zijn ze. Toch verschijnen ze in onze dromen.
Als een muts rondom ons hoofd zullen ze staan.

Meki den stari...

Meki den stari waki mi langalanga na ini mi ai.
Meki den stari gi mi den gowtu rai.
San mi musu du fu naki disi dungru broko?
A ogriten sa kenki, a ogriten sa wai.

Laten de sterren...

Laten de sterren mij recht in de ogen kijken.

Laten de sterren mij hun gouden raad geven.

Wat moet ik doen om deze duisternis te doorbreken?

De slechte tijd zal veranderen, de slechte tijd zal voorbijgaan.

Brasa mi ori...

Brasa mi ori na ini wan odi, bifosi mi krei.
Brasa mi ori, bikasi tide mi firi taki mi londrei.
A libi na wan steifi, steifi toko?
Brasa mi ori nanga yu lafendra nanga yu spesrei.

Groet me met...

Groet me met een omhelzing, dat ik niet ween.
Omhels mij, want vandaag voel ik de leegte.
Is het leven dan een worstelen in de modder?
Omhels me met je geur van lavendel en specerij.

Fu Matzeliġer wan susumasyin

Breiti fu di mi weri a susu na mi futu,
 Matzeliġer, e meki mi denki yu moro langa.
 Bikasi nofotron mi ati e banga
 te mi e pasa na sei den grasirutu.

Pe owru spikri noso brenbren ben sa sutu
 mi, noso wan tingisani?... A ori mi sranga
 mumu, babaw, fu a smeri di tan anga
 na a pasi. A no mu kisi mi futu!

Dan mi e taki: Matzeliġer, mi mu de wan troki-
 man di fu beifi musu bigin fu singi
 wan bresi melodiya na tapu yu nen.

A popki fu san yu du, na ini mi leki wan broki
 a mu tan tanapu gi mi Sranan fu pingi
 o san yu ben fudruseri na ini wan dungru pinaten.

Over Matzelliger z'n schoenmachine

De blijdschap omdat ik die schoen aan heb,
Matzelliger, doet je langer in mijn gedachten zijn.
Want vaak krijg ik de angst te pakken
wanneer ik langs de graspollen loop.

Waar oude spijkers of blikken mij verwonden zouden,
of waar iets stinkends?... Hij heeft mij
ervoor behoed, dat die stank
niet aan mijn voeten kwam!

Dan zeg ik: Matzelliger*, ik moet een voor-
zanger zijn die vol emotie begint te zingen
een lied van zegen op jouw naam.

Het standbeeld voor wat je deed, in mij moet het
als een brug blijven staan, voor mijn Suriname, om steeds
jouw aandeel te herdenken, in een donkere tijd van armoë.

* Matzelliger: Surinamer die in de Verenigde Staten een machine uitvond waardoor de massaproductie van schoenen sterk vergroot werd.

Skorowenke na lantidan

Wan, tu, dri, fo.
 En redi yapon
 e naki na ini a winti.
 En redi susu
 e naki na gron.
 Wan, tu, dri, fo.
 A grun tas
 na en seilebriki
 nanga den skorobuku.

En na srudati?
 San a e fruwakti
 fu wi kondre?

Wan, tu, dri, fo.
 Fu alasani go bun
 na dati
 wi e owpu.
 Na dati
 sa de
 na ini en ati trutru.

Wan, tu, dri, fo.
 Mi de na en baka,
 mi e taki nanga den soktu fu a pipel.

Wan, tu, dri, fo.
 Wan, tu, dri, fo.

Schoolmeisje op straat

Eén, twee, drie, vier.
Haar rode jurk
wappert in de wind.
Haar rode schoenen
klakken op de straat.
Eén, twee, drie, vier.
De groene tas
vol schoolboeken
in haar zij.

Is zij soldaat?
Wat verwacht ze
van ons land?

Eén, twee, drie, vier.
Dat alles goed gaat
dat is het
wat we hopen.
Dat
zal ze
wel diep in haar hart wensen.

Eén, twee, drie, vier.
Ik loop achter haar aan,
en praat met de zuchten van het volk.

Eén, twee, drie, vier.
Eén, twee, drie, vier.

Opoyeye

Moro nanga moro
den wortu e furu,
e prei den meldoi,
moro nanga moro
mi dati e kibri.

Geestverheffing

Steeds meer
nemen de woorden toe,
spelen ze hun melodie,
steeds verder echter,
ga ik achter hen schuil.

Trefossa fosi nanga now

Fu
ala den finfini wroko
a leri mi:
moro fini,
moro gowtu,
moro gudu.

Trefossa vroeger en nu

Uit
al het finzinnige van zijn werk
heb ik geleerd:
meer fijnheid,
meer goud,
meer rijkdom.

Kamalama srefi

Te diya
e lon komoto fu yu bowtu
fu a esi
di yu e buweigi,
mi sa oro misrefi tiri.

Te a loktu
bai tutu
fu fa yu e meki kamalama,
koti kwenda,
mi sa waki
den yonkuman
na ini a strei
fu meki nyun singi
fu a sikrit
di mi kon sabi.

Wat een meid!

Wanneer herten
uit je dijen springen
door de snelheid
waarmee jij je beweegt,
word ik stil.

Wanneer de lucht
trompettert
om hoe jij je mooi maakt,
prachtig beweegt,
zal ik kijken
naar de jongemannen
die wedijveren
in nieuwe liedjes
over het geheim
dat ik te weten kwam.

A nyunyupikin kon na grontapu

Santa dei
fu meki mi klari
te a nyunyupikin sa kon.

Awinsi mi e kowru,
awinsi mi e sari.

Breiti
di no abi en pari.
A no fu den skapuman
mi e lon.

Awinsi a waktidagu e bari.

Gadotenpli,
dan a kisi yari?
Sani kon reti san ben kron?

Awinsi mi e kowru,
awinsi mi e sari,
mi firi:
Kristos na a nyun son!

Het kindeke is geboren

Heilige dag
om mij voor te bereiden
op de komst van het kindeke.

Al heb ik het koud,
al ben ik bedroefd.

Blijdschap
die haars gelijke niet heeft.
Niet om de schaapherders
haast ik mij.

Ook al blaft de waakhond.

Gods tempel,
is de tijd dan gekomen?
Is wat krom was recht geworden?

Al heb ik het koud,
al ben ik bedroefd,
toch voel ik:
Christus is de nieuwe zon!

Kroboi. a paskanyanyan (Leonardo da Vinci)

Masra, na mi ben tori yu.

A sma di
dini tafra
a dei dati
ben sa de koloku,
Leonardo da Vinci,
mi pikinboitenwondru.
Ala a switi smeri
na ini a marmorkamra
nanga en fensre
di luku go na doro.

Ke!
Nanga sowan lobifasi
a sidon na a tafra
na sei
a sma di ben sa tori en!

A spesrei
fu a momenti
fu na adyosi:

‘Un tan bun.
Te mi sa de na ini mi glori.’

Het laatste avondmaal (Leonardo da Vinci)

Heer, ik was het die u verraadde.

De mensen die
de tafel bedienden
die dag
zullen gelukkig geweest zijn,
Leonardo da Vinci,
wonder van mijn jeugd.
Alle zoete geuren
in die kamer van marmer
met het raam
dat uitziet op buiten.

Ach!
Met zoveel genegenheid
zit hij aan de tafel
naast
de mens die hem zal verraden!

De innigheid
van het moment
van het afscheid:

‘Vaarwel.
Tot ik in mijn heerlijkheid zal opgaan.’

[Vertaling: Jan Bongers & Michiel van Kempen]

Kersibon na fesprasi

Geri, redi, grun!
 Geri knopo, redi knopo.
 A boketi tanapu
 nanga someni pranpran.
 Geri, redi, grun.

Wan kotomisi
 e de na mi baka kaba
 na mofodoro
 nanga koprobeki.
 Wan kotomisi
 fu tyari en gwe.

Geri, redi, grun!
 A kersibon e ari wi kon
 na en froktu.
 A kersibon
 e gi en boda tide.

Nanga krin ploi anyisa,
 nanga broin bromki koto
 a misi e wakti
 fu teki en gwe.

Geri, redi, grun!
 A kersibon e brenki
 reti na fesi wi ai!

Geri knopo, redi knopo!

Kerseboom voor op het erf

Geel, rood, groen!
Gele knoppen, rode knoppen.
Ruiker
die daar zo kleurig staat.
Geel, rood, groen.

Een kotomisi*
staat reeds achter mij
bij de poort
met haar koperen teil.
Een kotomisi
om hem mee te nemen.

Geel, rood, groen!
De kerseboom lokt ons
naar zijn vruchten.
De kerseboom
is op z'n mooist vandaag.

Met haar kraakheldere anyisa** in plooiën,
en in haar bruine gebloemde koto
staat de mevrouw te wachten
om hem straks mee te nemen.

Geel, rood, groen!
De kerseboom schittert
vlak voor onze ogen!

Gele knoppen, rode knoppen!

* kotomisi: vrouw die een koto (creoolse rok) draagt
** anyisa: hoofddoek

Bailarina

De barro
es la carne
que habla
De barro

Las cenizas
de los siglos
de danza ritual

La Serpiente Oscura
que se remonta
a los tiempos
de los Mayas,
de los Aztecas

América nuestra
América del Indio
Y ahora también
nuestro pasado, América.

Ballerina

Van aarde
is het vlees
dat spreekt
Van aarde

De resten
van eeuwen
rituele dans

De Donkere Slang
die dateert
uit de tijden
van de Maya's,
van de Azteken

Ons Amerika
Amerika van de Indiaan
En vandaag ook
ons verleden, Amerika.

Los céspedes

Grandes céspedes
con flores

Quietud
conquistada
a fuerza
de no sé qué
inquietud olvidada

De grasvlakten

Grote grasvlakten
met bloemen

Rust
veroverd
met geweld
van ik weet niet welke
vergeten onrust

Adiós

Y si los árboles
sacuden sus hojas
no sé
si es por tu risa suave
o por el don
de las estrellas
para despertar en nosotros
la lejanía
que lo enternece todo.

Y si el polvo
se levanta del camino,
no sé
si tu calor
me cubre
para cegarme.

¡Oh, no hubo nunca en mí
tanta ternura
como en esta noche
después de despedirme de ella!

Vaarwel

En als de bomen
hun bladeren laten vallen
weet ik niet
of het is om jouw zachte glimlach
of om de gave
van de sterren
om in ons te wekken
de verte
die alles vertedert.

En als het stof
opstaat van de weg,
weet ik niet
of jouw warmte
me bedekt
om mij te dragen.

O, er is nog nooit in mij
zoveel verdriet geweest
als op deze avond
na het afscheid van haar!

Perdóname

Deploro
el paisaje
que dejé en tu cuerpo.

Ese cuento gris y sombrío.
Esos recuerdos tan desencantados.
Esa unanimidad de desengaños.

Deploro
el paisaje
que dejé en tu cuerpo.

Pero como el día
tampoco me mostró su azul.
Pero como tampoco tú
me mostraste una sonrisa.

Esta tarde
era un rincón
de viejas lluvias
que se desataron
de mis amarguras.

Vergeef mij

Ik betreur
het landschap
dat ik achterliet op jouw lichaam.

Dit grijze en sombere verhaal.
Deze herinneringen zo onaangenaam.
Deze eenstemmigheid van beledigingen.

Ik betreur
het landschap
dat ik achterliet op jouw lichaam.

Maar zoals de dag
mij ook niet zijn blauwe lucht toonde.
Maar zoals ook jij niet
mij jouw glimlach liet zien.

Deze middag
was een uithoek
van oude regens
die zich losmaakten
uit mijn bitterheid.

Retrato de mujer

I

De nuevo su retrato,
sus ojos.

¿Pueden ser tan engañosos?

El tiempo ha pasado.
Me ha quedado el dolor.

II

Hueco de la noche.
El relincho
de los caballos,
con énfasis.

El miedo, el frío.
La luna fogosa.

Tarde comprendí
que la quería.

Portret van een vrouw

I

Opnieuw haar portret,
haar ogen.

Kunnen die zo bedrieglijk zijn?

De tijd is voorbijgegaan.
De pijn is mij gebleven.

II

Hol van de nacht.
Het gehinnik
van de paarden,
met nadruk.

De angst, de kou.
De vurige maan.

Te laat begreep ik
dat ik van haar hield.

Verspreide gedichten

Kilometer 70

hier hangt de afstand loom en zwaar.
geluiden van de stalen wielen
gaan in en uit elkaar.
en oorverdovend klinkt een slag:
de mierenbomen zijn geveld
door traktors, onbemand.
de afstand is als lood zo zwaar,
ik voed mij nu met paardenhaar,
door levensnood verrast

Wissel

noem mij de som
die u behoeft.
de telling is
niet afgerond.

vermenigvul-
dig het getal
en zijn heelal
is komma nul.

vut zelf in
indien u weet.
ik ben gereed
tot vordering.

Ik breek de...

ik breek de leeg-
te in mij door.
o sterke ban-
den van ivoor,
waarin haar beel-
tenis bevroor:
li-
chaam en soort.

[Di a mun]

Di a mun
 kon na loktu
 na ini en geri krosi,
 a geri yapon fu row nanga watra-ai,
 yu yeye b'e warsi
 kaba abra grontapu, Okito.*
 Yu kra
 b'e piri a buba
 di ben tapu wi konsensi so langa, Okito,
 èn a winti
 ben weti leki dow!
 Di a mun
 ensi ensrefi kon na loktu
 na ini en geri koto,
 wan fugufugu linga fu geri nanga gowtu, Okito,
 mi ai bradi opo
 fu fanga den dropu fu den stari.
 Wai, watra-ai, so wan ogri!
 Dan den kiriman no strafu srefi!

* Okito: een van de ministers van Loemoemba

[Toen de maan]

Toen de maan
opkwam
in haar geel gewaad,
die gele japon van rouw en tranen,
waarde jouw geest
al over de wereld, Okito.
Je ziel
stroopte de schil af
die ons geweten zo lang bedekte, Okito,
en de wind
was wit als dauw!
Toen de maan
zich ophees naar de lucht
in zijn okeren rok,
een omfloerste ring van geel en goud, Okito,
sperden mijn ogen zich open
om de druppels van de sterren te vangen.
O, tranen, zoveel kwaad!
En de moordenaars niet eens gestraft!

[Vertaling: Michiel van Kempen]

[Mi singi]

Mi singi
e drifi kon na yu tapu,
na ini den kortrin fu a winti.
Mi singi
e smelter moksi
nanga yu sten fu pipit gowtu.
Ai, Lumumba,
yu wortu e piki
so soifri go abra den watra!
Ai, anu fu en
d'e tan kaseri grontapu
fu a sweti fu moniman leitaki!

[Dit gedicht is gemaakt op een foto waar Loemoemba met een arm zwaait. - M.S.]

[Mijn Lied]

Mijn lied
komt naar je toegedreven,
in de snaren van de wind.
Mijn lied
smelt ineen
met jouw stem van tintelend goud.
Ja, Loemoemba,
jouw woorden klinken
zo zuiver over de wateren!
Ja, hand van hem
die de wereld blijft ontdoen
van het zweet der rijkeluisleugens!

[Vertaling: Michiel van Kempen]

Koroni kawina

Gi Bigi Jones

Kokronto koko, fa yu Losiya Boi b' e froiti!
 Mi ben dape, bato, gongote!
 Fa den fremusu b' e lusu densrefi saka!
 Mi ben dape, bato, gongote!
 Plana, gowtu plana tapu a liba!
 Mi ben dape, bato, gongote!
 Den b' e poko, naki kaseko kon na syoro.
 Mi ben dape, bato, gongote!
 Kokronto merki b' e sweri leki Bosrokoman.
 Mi ben dape, bato, gongote!
 Leki wan gado oni nanga merki b' e rigeri.
 Mi ben dape, bato, gongote!
 Printa b' e feiri a loktu tron prasara.
 Mi ben dape, bato, gongote!
 Pantabusi b' e prati den kwikwi na ini fisi-olo.
 Mi ben dape, bato, gongote!
 Aleisi nanga watrakanu na ini den gotro.
 Mi ben dape, bato, gongote!
 Den kawinaman ai ben redi leki granaki.
 Mi ben dape, bato, gongote!
 Èn a oli b' e brenki tapu ala den skrufu.
 Mi ben dape, bato, gongote!
 Na ini kanari den skuna b' e monyo leki aleisi.
 Mi ben dape, bato, gongote!
 Gamelan nanga Tadya na ini a winti.
 Mi ben dape, bato, gongote!
 (Ala di asege b' e boro den bon ati.
 Mi ben dape, bato, gongote!

Anu fu switbonki lontu mi bere!
Mi ben dape, bato, gongote!)
Baka den, anyisa di b' e opo mi yeye.
Mi ben dape, bato, gongote!
Soso dati, no wan sorgu, noso dyarusu-trobi.
Mi ben dape, bato, gongote!
En den kaw b' e blo kwata fu soso breiti.
Mi ben dape, bato, gongote!
San ben libi n' a singi fu den siksi-yuru.
Mi ben dape, bato, gongote!

Gongote! Gongote!
Aw, gongote-bonu
nanga sten di srapu leki sewinti!
Aw, langa prasoro,
kokronto gongote-wenke na win!

Coronie kawina

Aan de kawinazanger Bigi Jones

Kokosbladeren, hoe floten je bosgeesten niet!
 Ik was er ook bij, waarachtig wel!
 Hoe schoten de vleermuizen naar beneden!
 Ik was er ook bij, waarachtig wel!
 Golven, golven van goud op de stroom!
 Ik was er ook bij, waarachtig wel!
 Ze kronkelden zich en heupwiegden naar de oever.
 Ik was er ook bij, waarachtig wel!
 Kokosmelk zwol aan als een Bosrokoman.
 Ik was er ook bij, waarachtig wel!
 Er was honing en melk in overvloed.
 Ik was er ook bij, waarachtig wel!
 Kokosnerven vijlden de lucht tot bouwhout.
 Ik was er ook bij, waarachtig wel!
 Pantabos deelde haar vis uit in de diverse visgaten.
 Ik was er ook bij, waarachtig wel!
 Rijstplanten en waterkanonnen in de sloten.
 Ik was er ook bij, waarachtig wel!
 De ogen van de kawinazangers zagen rood als granaatappels.
 Ik was er ook bij, waarachtig wel!
 En hun gewrichten blonken alleen maar van de olie.
 Ik was er ook bij, waarachtig wel!
 In het kanaal lag een ontelbaar aantal zeilschepen.
 Ik was er ook bij, waarachtig wel!
 Gamelanmuziek en Tadya in de lucht.
 Ik was er ook bij, waarachtig wel!
 (Ondertussen vraten kevers aan het hart van de kokosbomen.
 Ik was er ook bij, waarachtig wel!

Takken en Swietboontje gevlochten om mijn buik.
Ik was er ook bij, waarachtig wel!)
En achter hen de hoofddoeken om mijn geest te verheffen.
Ik was er ook bij, waarachtig wel!
Slechts dat bestond er, en geen twist uit zorgen of jaloezie.
Ik was er ook bij, waarachtig wel!
En de koeien loeiden uit louter blijdschap.
Ik was er ook bij, waarachtig wel!
Hetgeen overbleef was het lied van de insecten.
Ik was er ook bij, waarachtig wel!

Waarachtig wel! Waarachtig wel!
Ai, waarachtige wonderdoener
met een stem zo scherp als de zeewind!
Ai, lange kokosboom, lange parasol,
waarachtig kokosmeisje daar hoog boven!

[Vertaling: Michaël Slory]

De zwarte god

Er wordt
gevlagd.

De kleuren,
ontroerd,
buigen
eerbiedig.

Er wordt
gevlagd.

De zwarte god
in vol ornaat.

Er wordt
gevlagd.

Nacht

Dit
zigzag lopen
in het donker.

Dit
zich bedrinken
aan de droom.

En
in de ruiten
van de nacht,
wie is de helper?

Staal

Uit de molen
van de saxofoon
stukjes staal,
hard.

Er is voldoende ijzer.

De grijze ruimte
die niet spreekt,
en niet zingt.

Aan de eerbiedwaardige lichtekooi van Sartre

De wonde
van de neger
in New York.

Een warme haat.

Schreeuw
die elke stap fijnmaalt.

Een drassig moeras
deze wonde.

Shiva in beweging

De koning
danst.
De witte kralen om zijn hals.

O vernietiger,
ik aanbid u!

De koning
met de wereld
in zijn hand in beweging.

O schepper van de mensheid!
Het licht!

Dans, o koning!
Wij dansen mede!

Sinaasappel, bitter is je schil

Sinaasappel,
bitter is je schil
maar zoet je orgeade.

Loon naar werken.

Op Afobaka wil ik zijn
als de arbeiders staken,
de morgen zich boort
in de papaya,
het bauxiet woedend zingt
over zoveel misbruik,
zoveel leugens
zoveel misleiding.

Bauxiet

Dynamiet,
en de wolk krimpt
over
de opengesperde muil
van het mineraal,
o erts en mijn bittere wonde.

Opengericht
naar de snikhete middag
waar de arbeiders zuchten.

Ik voel me schuldig
voor dit bedrog.

Alle erts dat heenging keert
immers niet meer terug?

Misschien als er bloed vloeit?

De vrees en de onzekerheid staren,
staren.

De verwoestingen

Ik houd vast aan je gebroken
gezicht in Algerije,
we zijn de dieven op het spoor
tussen de huizen in Guatemala,
want in Panama
drinkt men nog steeds
bloed van eigen kinderen.
In de loopgraven van Venezuela,
spreek mij niet van puinhopen
die hebben wij genoeg
in ons eigen hart.
Wij zijn de dieven op het spoor,
ademloos.

Samba

Vertel me,
negerin.

De droogte.
En de koffie brengt niets op.

Het wordt
een vissen hier en daar
dat tenslotte
eindigt in een Carnaval
vol wijn.

En je nuchterheid?
'Vergeet dat maar',
denk je bij jezelf
en je danst je samba.

Er zal gevochten moeten worden
tot diep in de moerassen.

Suriname

Soms
is het een rijstveld.
Mijn paarse adem ertussen.
Diamantlicht!

Soms het Pad van Wanica.
Bananenvelden
snellen toe, snellen weg.

Om jou hebben we
onze ingewanden verschroeid,
omwille van je warmte!

Soms
is het een hart
dat ik omarm en streef
ergens
diep in de bossen
aan de Litani
aan de Koesewijne.

We hebben je beploegd.
We hebben je bemest
met de as van ons sterven.

Vissers

Jullie zijn gestorven
en kenden vaak niet eens
de rand van het geluk
altijd onzekerheid.

Ik zie jullie nog lopen
met je netten
oud en versleten
maar vol verhalen.

Gerookt
kwam de vis aan wal.
Onder de bomen werd hij uitgesteld.

Hoeveel bracht het op?
Ja, hoeveel bracht het op?

Voor Hugo Olijfveld*

Ik zal niet huilen.

Gevechtslegers
storten zich
uit mijn hart
op de vijand.

Ik huil niet.

Ik heb bauxiet
om duizend vliegtuigen
te voeden
voor de guerrilleros
in Oruro
in La Paz.

Ah! Hoeveel bloed
van de miljoenen indianen
die zijn omgebracht
stroomt er niet
uit mijn mond!

En de volksmassa's
zijn één kokende krater!

* Hugo Olijfveld: Surinaams vakbondsleider

Ode aan de sipaliwini

Sipaliwini,
de dag zal komen, de fonkelende dag
van de savanne waarop
wij roepen:
‘Het is alsof de geest van strijdvaardigheid
zich meester van ons heeft gemaakt,
wij trekken nu gezamenlijk op.’

Ook onder de wortels
van de grassen is de smeedkunst
naar de verte, de geniale drang om alles
zelf te proberen, zelf te doen.
Sipaliwini,
je geurige naam
zal ons niet doen twifelen.

In Memoriam Hugo Olijveld

‘Ik heb niet de moed
om die machine aan te raken.
Ik kan er niets van,’
zei ik.
Jij zette inkt klaar
voor het papier. Wij zouden gaan bouwen
aan monumenten
van strijd
op de bauxietwegen.
Zie de figuur van Jagan:
meer dollars voor de mineralen.
Stakingen.
Het is triest. Niemand
heeft het nog bij ons gedurfd
Gevangenisstraffen...
‘We zitten hier al in de gevangenis,’
zei je,
‘want we kunnen niet terug.’

Mijn ogen zoeken
naar deze donkere avonden
als wij samen zaten
om feest te vieren
of te werken.
Werken is feest.
En jouw kleine gestalte
wist wat werken was.

Van het ene congres naar het andere.
Van de ene arbeider
naar de andere.
Niemand hoeft eraan te twijfelen.
De bauxietconcessies
zou jij nooit zomaar weggeven
aan plunderslaars
uit Texas
of Philadelphia.

Je lach was spreekwoordelijk.

Je keek iemand aan
en het was genoeg
om te weten wat hij wilde.

Vaarwel, boot
in de ochtend in de haven!
Zorg voor ons
in de zee van de revolutie
Denk aan ons
We zijn je vrienden.

Samba figuerola
Zwarte atleet

Het zal
een rood paard
zijn
tussen het groene loof.

In Antafogasta
plant men een nieuwe vlag.
Het zal een rood paard
zijn,
over naar Paramaribo.

Noche de luna

Como un huevo
se puso la luna:
tan blanda y amarilla.
No saqué nada en limpio.
Amargas penas
me atormentan.
No saqué
nada en limpio.
Que a ti
no te encontré.

Maannacht

Als een geel ei
stond de maan:
zo zacht zo geel.
Ik werd er toch niets wijzer van.
Neen!
Bitter verdriet
kwelt me.
Ik werd er niets wijzer van.
Want jou
heb ik niet gezien.

[Vertaling: Michaël Slory]

Guitarra

Todo un universo
la guitarra!
Escala tras escala.
El fuego
en la madera
bajo
el impulso
de los dedos.

Gitaar

Een heel universum
de gitaar!
Toonladder
na toonladder.
Het vuur
in het hout
onder de stuwing
van de vingers.

[Vertaling: Michaël Slory]

Fruta colgante

¿La profundidad
de tu filosofía
fue madurar?
¡Reluciente
de promesas
y de so! Me respondió:
no me respondía...

Rijpe vrucht

De diepte
van jouw filosofie
was rijp worden?
En blinkend
vol beloften
gaf zij ten antwoord:
Neen, ze antwoordde niet.

[Vertaling: Michaël Slory]

Tras una noche borrascosa

¿El mismo viento de ayer?
Pero con elegancia de brisa.
¿Y los arbustos?
Más frágiles.
Pero todos si, todos rejuvenecidos.
Este aire nos da vigor.

Na een stormachtige nacht

Dezelfde wind van gisteren?
Doch nu met de fijnheid van een bries.
En de struiken?
Breekbaarder.
Maar allemaal verjongd.
Deze lucht maakt je krachtiger.

[Vertaling: Michaël Slory]

Nederlandse

Mevrouw Joachim
de Nederlandse lerares
zei vaak tegen mij:
'Jij bent mijn engel.'
Al schreef ik
stuntelige brieven
of was mijn opstel niet mooi.
Zag zij reeds
in mij een dichter?
God weet,
ze vermoedde het.
Thuis bij haar
liet ze ons
naar Chopin luisteren.
Ik die zoveel
van de piano hield!
(Chopin, Liszt,
Beethoven, Bach,
walsen van Strauss
en Tchaikovsky.
Oh, de revolutie van 1917!)

[Ter gelegenheid van het 35-jarig bestaan van de AMS]

Nachtregen (I)

En in de koude regen
het harteleed
dat klaagt.

Straatstenen, schaduwen
luisteren niet
waar de nacht woedt,
verloren.

Nachtregen (II)

In de koude wind
vleermuizenscherms
na regen.

De sapotille
is reeds aangevreten
en valt daarna.

Nachtregen (III)

(kikkers)

De koperen blazers
wachten op het orkest.
Maar
het valt niet in.

Zelfs de sterren
hebben hun stemmenrecht
verloren.

Nachtregen (IV)

(hond)

Waf!
Alleen
een diep geblaf.
Van bijten
komt er niets.

De regen
houdt hem
ervan af.
Waf!

Revolutie

Toen ik nog van je droomde
als van een vrouw...

Maar nu
spotlacht zelfs
de ten dode opgeschrevene
waar ik jouw naam noem.

Is er dan zoveel veranderd?
Zoveel ontgoocheling?

De vluchtige blikken
raad ik.
Schuw ontwijken ze me.

Toch weet ik
dat men weer gelogen heeft.
Dat ik niets zal krijgen
van jouw paradijs.

En nu de droom over is,
als een vliegtocht voorbij:
ik sta met beide benen op de grond
maar anders.

Schrik

Verschrikt gezicht.

Verdraaide ingewanden in me.

Meisje bij de deur
van een winkel:

Gaat het zo slecht, zo slecht?

De kale straat.
Reeds verlaten.
Allemaal gevlucht,
denk ik.

Nog nooit zo eenzaam
heb ik mij gevoeld.

Ach neen,
praat ik in mezelf.
Je ziet het verkeerd.
Waar ik weet
dat er geen redding meer is.

In de wei

Zal het
een vredeslied zijn,
wit,
dat opwiekt
als een witte reiger?

Zal het
een vredeslied zijn?

Vlak voor het voorhoofd
van een paard
sprong hij op
onder de late schemering,
vlak voor het voorhoofd
van een paard.

Zal het
een vredeslied zijn
dat zich wendt
en keert
vlak voor uw hart
en uw gezicht?

Voorbij de laatste slag,
voorbij de laatste stap.

En nu voorgoed voor vriendschap.